Reviderad år 2023

VÅLD I NÄRA RELATIONER

Handbok för regional samverkan i Värmland

VÅLD I NÄRA RELATIONER

UTGIVEN AV
Länsstyrelsen Värmland

ISSN
0284-6845

PUBLIKATIONSNUMMER
2023:03
Revidering av tidigare version 2014:21, 2015:35, 2017:03, 2019:18

GRAFISK FORM
Josefin Larnemark och Frida Hagman

Fler exemplar av rapporten kan laddas ner från
lansstyrelsen.se/varmland

Våld i nära relationer – handbok för regional samverkan i Värmland är ett samverkansdokument. Samhällsråd Värmland har initierat arbetet och nätverket för myndighetssamverkan Våld i nära relationer har med hjälp av en arbetsgrupp arbetat fram den. I nätverket ingår representanter från:

Region Värmland
Polisområde Värmland
Åklagarkammaren i Karlstad
Socialtjänsten i flera värmländska kommuner
Skolan i Värmland
Försäkringskassan
Karlstads universitet
Arbetsförmedlingen
Länsstyrelsen Värmland
Migrationsverket
Kriminalvården i Värmland
Samordningsförbundet Samspelet

INNEHÅLL

Gemensamma definitioner och grundprinciper 6

Myndigheternas olika ansvar och uppgifter – sammanfattning 10

Våld mot barn i nära relationer 12

Våld mot vuxna i nära relationer 16

Barnahus Värmland 20

Förskola och skola 22

Upptäcka, identifiera och fråga 24

Dokumentation 24

Sekretess 25

Samverka och förebygga 25

Socialtjänsten 26

Utredning och insatser gällande barn 28

Särskilda åtgärder inom ramen för LVU 29

Pröva frågan om polisanmälan 30

Barn som utsätts för våld eller andra övergrepp 31

Hedersrelaterat våld och förtryck 31

Hot och våld på grund av sexuell läggning och/eller könsöverskridande identitet eller uttryck 32

Barn som våldsutövare 32

Utredning och insatser gällande vuxna våldsutsatta 32

Utredning och insatser gällande vuxna våldsutövare 34

Hälso- och sjukvården samt tandvården 36

Hälso- och sjukvård/tandvårdens ansvar 38

Kunskap om våld i nära relationer och dess effekter 38

Ge ett gott bemötande 38

Upptäcka, identifiera, fråga 38

Säkerhet och risk 40

Polis och åklagare 42

Dokumentation 43

Sekretess 43

Behandla och rehabilitera 43

Samverka och förebygga 43

Vad är brott? 44

Barnkonventionen 45

Grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning 45

Barnfridsbrott 46

Hedersförtryck 46

Förundersökning 46

Polisförhör med barn 47

Polisförhör med andra personer 47

Polisförhör med den misstänkte 48

Polisförhör med misstänkt under 15 år 48

Husrannsakan och teknisk undersökning 49

Rättsmedicinsk undersökning 49

Särskild företrädare för barn 50

Målsägandebiträde 50

Kontaktförbud 51

Rättegången 51

Skadeståndsanspråk 52

Kriminalvården 54

Den som misstänks för brott 55

Den som dömts för brott 55

Försäkringskassan 58

Sjukskriven eller med funktionsnedsättning och våldsutsatt 59

Behov av underhållstöd – utsatt för hot och våld 60

Barn som far illa 60

Migrationsverket 62

Arbete inom områdena våld i nära relationer och diskriminering 63

Gruppinformation 64

Karlstads universitet 66

Kunskapsutveckling – våld och våldsutsatthet 67

Arbetsförmedlingen 68

Samordningsförbunden 70

Andra myndigheters handläggning 72

Skatteverket 73

Brottsoffermyndigheten 75

Kontakter 76

Källförteckning 82

GEMENSAMMA DEFINITIONER OCH GRUNDPRINCIPER

Denna handbok handlar om samarbete, handläggning och behandling gällande våld i nära relationer. Det är en samverkansbok och varje myndighet och organisation har ansvaret för att det finns interna riktlinjer och rutiner. Samverkanspartners är socialtjänsten, hälso- och sjukvård/tandvården, polisen, åklagarkammaren, skolan, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, universitetet, samordningsförbunden, kriminalvården och andra både myndigheter och organisationer i Värmlands län.

”Våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom att denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något som den vill.”

Per Isdal, *Meningen med våld*, 2001, Gothia Förlag Stockholm.

När myndigheterna samverkar vid ärenden som rör våld i nära relationer innebär det att:

- Myndigheterna samordnar sina åtgärder i inledningsskedet så att respektive myndighet underlättar andra myndigheters handläggning.
- Myndigheterna använder denna vägledande handbok för att underlätta för personal i respektive myndighet att i sitt tjänsteutövande hålla fokus på de barn och vuxna som utsätts för våld i nära relationer samt de som utövar våld.

Gemensamt för våld i nära relationer är att det bottnar i en ojämlik maktrelation där den som utsätts för våld på något sätt är beroende av våldsutövaren i exempelvis en partnerrelation, en vänskap eller ett släktskap. Män utsätts ofta för våld av okända män utomhus medan den vanligaste formen av våld mot kvinnor utövas i hemmet av en närstående eller bekant man.[1] Våld förekommer även i samkönade relationer samt av kvinnor mot män i heterosexuella relationer.[2]

"De mänskliga rättigheterna är universella och gäller för alla. De slår fast att alla människor, oavsett land, kultur och sammanhang, är födda fria och lika i värde och rättigheter."

Sveriges regering om mänskliga rättigheter, regeringen.se

1 Länsstyrelsen Västra Götalands län (2013:22). *Social hållbarhet – årsbok om arbetet vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län 2012*

2 https://www.regeringen.se/regeringens-politik/demokrati-och-manskliga-rattigheter/fakta-om-manskliga-rattigheter/vad-ar-manskliga-rattigheter/

Barnkonventionen blev svensk lag 1 januari 2020 och är ett rättsligt bindande internationellt avtal som slår fast att barn är individer med egna rättigheter, inte föräldrars eller andra vuxnas ägodelar. Det finns fyra grundläggande och vägledande principer som alltid ska beaktas:

1. Alla barn har samma rättigheter och lika värde.

2. Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn.

3. Alla barn har rätt till liv och utveckling.

4. Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad.

Läs mer om barnkonventionen på unicef.se/barnkonventionen.

Våld i nära relationer har stor påverkan på den fysiska och psykiska hälsan för den som utsätts, men också för de barn som bevittnar våldet. Våldet försvårar livssituationen för alla inblandade och ger stora samhällsekonomiska konsekvenser genom exempelvis sjukskrivningar, arbetslöshet och kostnader för förebyggande insatser av myndigheter och andra samhällsaktörer. Regeringens strävan är att våld i nära relationer ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Alla människor ska kunna leva utan rädsla att utsättas för våld och övergrepp.[3]

Våld i nära relationer är ofta ett mönster av handlingar som kan vara allt ifrån subtila handlingar till grova brott. Det är ofta kombinationer av fysiskt, sexuellt och psykiskt våld samt hot. Våld i nära relationer innefattar allt våld som kan inträffa inom familjen, av någon man står i beroendeställning till eller av någon man har eller har haft en nära relation till.

Myndigheternas gemensamma grundprinciper för oss som i vår yrkesutövning kommer i kontakt med de våldsutsatta och våldsutövarna är att:

- Identifiera och synliggöra våldet samt skydda de våldsutsatta.
- Bistå de våldsutsatta och våldsutövare med adekvat stöd och behandling.
- Samverka för att respektive myndighets utredning blir så professionell och rättssäker som möjligt för alla.
- Säkerställa våldsutsattas rätt till rättskydd av ansvariga myndigheter.
- Arbeta förebyggande mot våld i nära relationer.

3 Regeringens skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet*

Våld är inte bara knytnävsslag

Fysiskt våld: knuffar, att bli fasthållen, dragen i håret, slagen eller sparkad.

Sexuellt våld: våldtäkt eller andra påtvingade sexuella handlingar som personen inte samtycker till.

Psykiskt våld: direkta eller indirekta hot mot personen och/eller mot eventuella barn eller att personen blir förlöjligad. Frihetsinskränkningar som isolering, att bli hindrad att träffa släkt och vänner eller att delta i sociala aktiviteter. Även våld eller hot om våld mot husdjur kan räknas till den psykiska utsattheten.

Försummelse: personer som är beroende av andra personer för vård och omsorg i vardagen kan även utsättas för vanvård eller försummelse, som undanhållande av medicin eller att inte få tillräckligt näringsriktig kost.

Materiellt eller ekonomiskt våld: personens personliga tillhörigheter slås sönder eller förstörs avsiktligt. Kan även innebära att personen förmås skriva under papper som får negativa konsekvenser för hen.[1]

Hedersrelaterat våld och förtryck: kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet är central och utmärker sig genom sitt kollektiva uttryck. Det innebär att det kan finnas våldsutövare av båda könen och att offren kan vara kvinnor och män samt pojkar och flickor. Hedersrelaterat våld och förtryck handlar i många fall om hot som begränsar en ung persons handlingsutrymme eller rätt att välja partner.

Digitalt våld: våld som utförs online och kan innebära att bilder och filmer sprids mot den andres vilja.

Våldsutövare: personer som utövar våld i nära relationer.

Barn: varje person under 18 år.

Barn som far illa: barn som utsätts för skadlig behandling som utgörs av alla former av fysisk eller psykisk misshandel inklusive sexuella övergrepp, fysisk eller psykisk försummelse, kommersiellt eller annat utnyttjande, som leder till eller kan antas skada barnets hälsa, utveckling eller överlevnad. Som skadlig behandling räknas även att barnet stadigvarande vistas i en miljö som innebär eller kan innebära risk för dess hälsa, utveckling eller överlevnad, fysiskt eller psykiskt. Att barnet ser, hör eller på annat sätt förnimmer att våld förekommer i dess närmiljö är också barnmisshandel och kan sätta spår hos barnet på samma sätt som om det utsätts för direkt våld eller kränkningar.[2]

Prostitution och människohandel: enligt brottsbalken när en person köper eller säljer sexuella tjänster mot ersättning. Ersättningen kan vara pengar, men även varor eller tjänster som alkohol, boende, presenter eller resor. Förutom prostitution och andra former av sexuellt utnyttjande utsätts många av människohandelns offer för tvångsarbete, krigstjänst, tiggeri, brottslig verksamhet, handel med organ eller andra former av utnyttjanden.[3]

1 https://www.regeringen.se/regeringens-politik/demokrati-och-manskliga-rattigheter/fakta-om-manskliga-rattigheter/vad-ar-manskliga-rattigheter/
2 SOU 2001:72. *Barnmisshandel: att förebygga och åtgärda*.
3 https://jamstalldhetsmyndigheten.se/mans-vald-mot-kvinnor/prostitution-och-manniskohandel

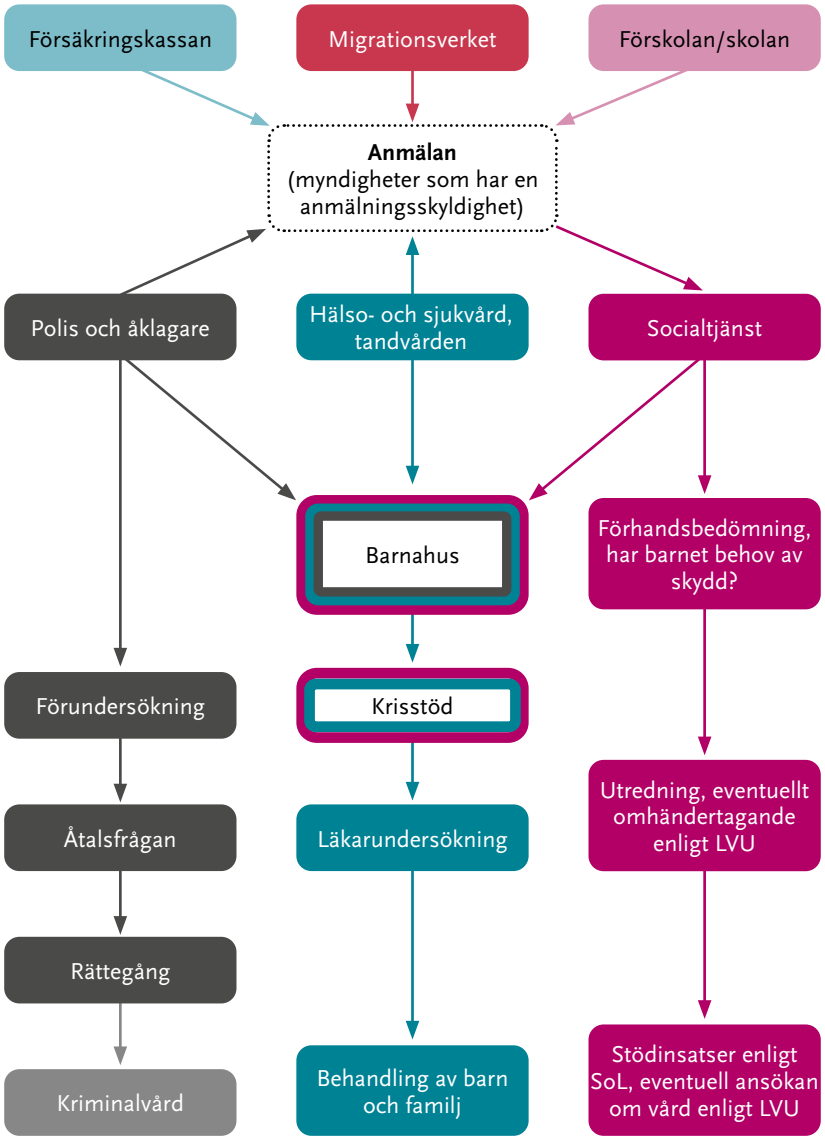
MYNDIGHETERNAS OLIKA ANSVAR OCH UPPGIFTER – SAMMANFATTNING

I allt samråd ska barnets behov av skydd och stöd vara i centrum. Förutsättningen för en fungerande samverkan är att vars och ens yrkesroll och ansvar är tydlig och att man hyser respekt för varandras kompetens. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer har reviderats och ersatts av en ny författning (HSLF-FS 2022:39) som trädde i kraft den 1 november 2022. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd skärper kommunernas, hälso- och sjukvård/tandvårdens skyldighet att stödja och hjälpa barn och vuxna som utsätts för våld i nära relationer. Föreskrifterna omfattar även barn som har bevittnat våld samt våldsutövaren.

Personal inom polis, skola, hälso- och sjukvård/tandvård är skyldig enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlag att anmäla om det råder misstanke att ett barn (1-18 år) far illa eller att riskera fara illa till socialtjänsten.

VÅLD MOT BARN I NÄRA RELATIONER

Försäkringskassans ansvar

- Fråga om barnets situation och behov.
- Vid misstanke anmäla till socialtjänsten och polisen.

Migrationsverkets ansvar

- Upptäcka och identifiera våld.
- Anmäla till socialtjänsten vid alla ärenden som involverar barn.

Förskolans och skolans ansvar

- Skapa förutsättningar för barns och elever utveckling och lärande.
- Arbeta hälsofrämjande och förebyggande, samt dokumentera.
- Upptäcka och identifiera våld.
- Anmäla till socialtjänsten enligt 14 kap. 1 § SoL – oro för barn som far illa eller riskerar att fara illa.
- Medicinsk, pedagogisk, psykologisk och social bedömning utifrån ett barn-/elevhälsoperspektiv.
- Bedömning av barnets/elevens behov av skydd och säkerhet i samband med vistelse i förskola och skola.
- Hänvisa vidare vid behov av hälso- och sjukvård/tandvårdsinsatser.
- Samverka med och ge stöd till kontakt med andra verksamheter.

Polisens ansvar

- Planera och genomföra förhör och andra utredningsåtgärder.
- Samla bevismaterial.
- Ha kontakt med socialtjänsten.
- Initiera målsägandebiträde/särskild företrädare.
- Anmäla till socialtjänsten enligt 14 kap. 1 § SoL – oro för barn som far illa eller riskerar att fara illa.

Åklagarens ansvar

- Vara förundersökningsledare (leda brottsutredningen) i samtliga brottsutredningar avseende våld mot barn.
- Besluta vilka gärningar som ska utredas och ge direktiv till polisen om vilka utredningsåtgärder som ska vidtas såsom rättsmedicinsk undersökning, rättsintyg, husrannsakan eller förhör.
- Fatta beslut om huruvida åtal ska väckas eller om förundersökningen ska läggas ned (när samtliga utredningsåtgärder är vidtagna).
- Väcka åtal i tingsrätten samt föra talan i rätten.

Kriminalvårdens ansvar

- Anmäla till socialtjänsten enligt 14 kap. 1 § SoL – oro för barn som far illa eller riskerar att fara illa.

Hälso- och sjukvård/tandvårdens ansvar

- Upptäcka och identifiera våld.
- Anmäla till socialtjänsten enligt 14 kap. 1 § SoL – oro för barn som far illa eller riskerar att fara illa.
- Utreda barnets somatiska status samt bedöma förekomsten av skador och behovet av behandling.
- Utreda och bedöma barnets psykiatriska symtom och eventuella ohälsa.
- Dokumentera och utfärda intyg eller utlåtande.
- Bedöma och tillgodose barnets behov av krisbearbetning och psykoterapeutisk eller psykologisk insats.
- Bedöma och tillgodose föräldrars behov av krisbearbetning och annan behandling.
- Samordna arbetet med andra myndigheter.

Socialtjänstens ansvar

- Inleda utredning enligt 11 kap. 1 § SoL.
- Bedöma och tillgodose barnets behov av omedelbart skydd och stöd.
- Tillgodose barnets behov av skydd och stöd mer långsiktigt.
- Ta ställning till om polisanmälan ska göras.
- Samordna arbetet med andra myndigheter.
- Stödja familjen som helhet under utredningstiden och mer långsiktigt.
- Bedöma föräldrarnas omsorgsförmåga och barnets behov av insatser.

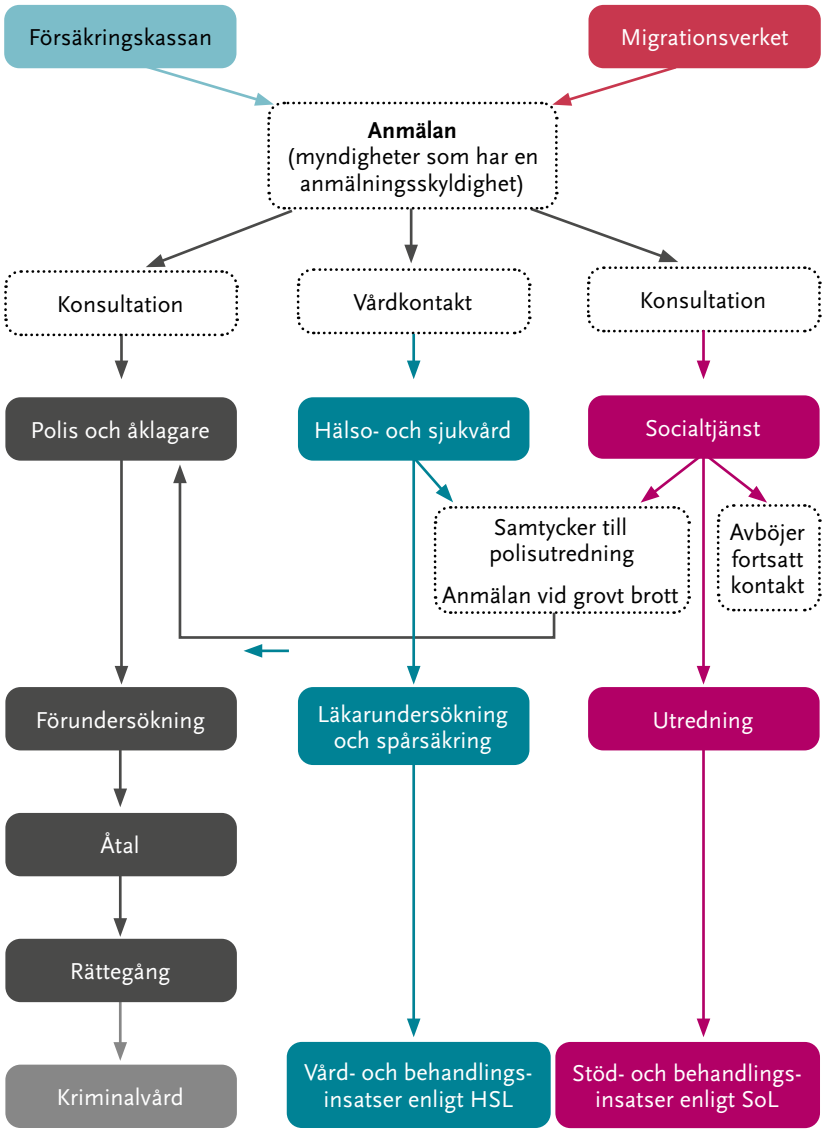
Arbetsförmedlingens ansvar

- Vid misstanke anmäla till socialtjänsten och polisen.

VÅLD MOT VUXNA I NÄRA RELATIONER

En vuxen våldsutsatt kan själv söka stöd. I allt samråd ska den våldsutsattas behov av skydd och stöd vara i centrum. Även våldsutövarens behov ska beaktas. Förutsättningen för en fungerande samverkan är att vars och ens yrkesroll och ansvar är tydlig och att man hyser respekt för varandras kompetens.

Försäkringskassans ansvar

- Upptäcka och identifiera våld.
- Fråga och ta emot information om våldsutsatthet.
- Samordna andra aktörers insatser.

Migrationsverkets ansvar

- Upptäcka och identifiera våld.
- Förebyggande gruppinformation.
- Anmäla till socialtjänst och polis.
- Ordna skyddade boenden för våldsutsatta eller hotade kvinnor och män.
- Ordna enskilt boende för HBTQI-personer, för personer som utsätts för religionskonvertering, och för personer med funktionshinder om dessa riskerar att diskrimineras eller utsättas för våld.

Polisens ansvar

- Planera och genomföra förhör med målsägande, vittnen och misstänkt.
- Samla bevismaterial.
- Informera om processens gång och initiera målsägandebiträde.
- Informera om andra stödverksamheter som finns och olika möjligheter till skydd.
- Bedöma risk för upprepat våld.

Åklagarens ansvar

- Vara förundersökningsledare (leda brottsutredningen) i samtliga brottsutredningar avseende våld i nära relationer.
- Besluta vilka gärningar som ska utredas och ge direktiv till polisen om vilka utredningsåtgärder som ska vidtas såsom rättsmedicinsk undersökning, rättsintyg, husrannsakan eller förhör.
- Fatta beslut om huruvida åtal ska väckas eller om förundersökningen ska läggas ned (när samtliga utredningsåtgärder är vidtagna).
- Väcka åtal i tingsrätten samt föra talan i rätten.

Kriminalvårdens ansvar

- Utreda eventuellt behov av behandlingsinsatser och stödja våldsutsatta kvinnor.
- Motivera till behandling och göra en riskbedömning.
- I samarbete med socialtjänsten utarbeta en handlingsplan.

Hälso- och sjukvård/tandvårdens ansvar

- Upptäcka och identifiera våld.
- Anmäla till socialtjänsten enligt 14 kap. 1 § SoL – oro för barn som far illa eller riskerar att fara illa.
- Medicinsk undersökning och vård.
- Krisomhändertagande och bedömning av psykiska symtom samt behandling.
- Dokumentera och utfärda intyg eller utlåtande.
- Uppmuntra enskild till polisanmälan och vid grova brott överväga polisanmälan.
- Riskbedömning (bedömning av patientens behov av skydd och säkerhet i samband med besöket, görs tillsammans med patienten).
- Ge stöd till kontakt med andra stödinstanser.
- Samordna arbetet med andra myndigheter.

Socialtjänstens ansvar

- Inleda utredning enligt 11 kap. 1 § SoL.
- Bedöma och tillgodose den våldsutsattas behov av omedelbart skydd och stöd.
- Tillgodose den våldsutsattas behov av skydd och stöd mer långsiktigt.
- Stödja den våldsutsatta i, och samordna, kontakter med andra myndigheter.
- Hjälpa den våldsutsatta till skyddat boende och ekonomiskt bistånd vid behov.
- Ge information och avlastning till anhöriga.
- Samordna arbetet med andra myndigheter.

BARNAHUS VÄRMLAND

Barnahus Värmland är en samverkan mellan alla Värmlands socialtjänster, polis och åklagarmyndighet, barn- och ungdomsmedicin samt barn- och ungdomspsykiatrin (BUP). Syftet är att sätta barnet i fokus och få en rättssäker handläggning. Barnahus målgrupp är barn och ungdomar under 18 år som misstänks ha varit utsatta för misshandel i nära relationer, sexuella övergrepp, bevittnat våld i nära relationer, hedersrelaterad problematik samt unga våldsutövare under 15 år. På Barnahus Värmland arbetar två samordnare som främst socialtjänsten ringer och konsulterar i ärenden när misstanke om brott finns.

Socialtjänsten äger rätten att besluta om att göra en polisanmälan eller inte. Vid polisanmälan bokas tid för samråd på Barnahus. Vid samrådet möts representanter för alla samverkansparter och tar emot ärendet. Åklagaren tar då beslut om barnförhör och övriga direktiv. Under samrådet läggs det upp en plan för förhörstider och hur hämtning av barnet ska ske. Frågan om behovet om särskild företrädare/målsägandebiträde och eventuell läkarundersökning på Barnahus övervägs. Undersökning sker av barnläkare. Gällande sexuella övergrepp på flickor sker läkarundersökning av barnläkare och gynekolog i samverkan. BUP medverkar konsultativt i samrådet och kan även bistå inför och vid förhör.

Särskild företrädare är en advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå som utses av tingsrätten för att säkerställa brottsutredningen. Den särskilde företrädarens roll är att samtycka till förhör, hämtning av barn och läkarundersökning. Den särskilde företrädaren finns med under förundersökningsprocessen och vid eventuellt åtal och förhandling, för att tillvarata barnets bästa och dess intressen i det rättsliga ärendet.

Målsägarbiträde utses till barn som behöver en rättslig företrädare när annan än vårdnadshavare är misstänkt för brott. Målsägarbiträdet ska tillvarata barnets rättigheter i en rättsprocess. Socialtjänsten kan delta i medhörning under förhör inför sin skyddsbedömning samt eventuellt kommande insatser. Efter förhöret kan socialtjänst, polis och åklagare diskutera hur man tänker runt den fortsatta handläggningen i ärendet.

FÖRSKOLA OCH SKOLA

När förskola och skola anges i denna text omfattar det barnomsorg, skola, fritidshem och elevhälsan oavsett organisationsform.

Förskola och skola har enligt skollagen uppdrag att se till att alla förskolebarn och elever får tillgång till en likvärdig utbildning oavsett var de bor och oberoende av deras sociala och ekonomiska förhållanden. Utbildningen ska syfta till att främja alla barns och elevers personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. Alla barn och elever har rätt att utvecklas så långt det är möjligt efter sina förmågor och hänsyn ska tas till deras olika behov.

I skolan ska elever kunna söka upp elevhälsan där tillgång till skolsköterska, skolläkare, kurator, psykolog och personal med specialpedagogisk kompetens ska finnas. Elevhälsans uppdrag är att arbeta hälsofrämjande och förebyggande för att alla elever ska nå kunskapskraven. Personal inom elevhälsan har fördjupade kunskaper inom områden som är betydelsefulla för lärande och hälsa, vilket också omfattar kunskaper om våld i nära relationer. Viktiga områden inom det främjande och förebyggande arbetet mot våld är exempelvis skolans värdegrundsarbete, sexualitet, relationer och samtycke samt hälsosamtal hos skolsköterskan. För förskolebarn är barnavårdscentralen motsvarigheten till elevhälsan.

Det finns även en uppgiftsskyldighet som innebär att lämna ut uppgifter till socialtjänsten som kan vara av betydelse för deras utredning. Uppgiftsskyldigheten gäller även om någon annan gjort anmälan eller socialtjänsten startat utredning på eget initiativ. Forskning visar att fråga om våld vid hälsosamtalet hjälper barn att berätta om utsatthet[4].

4 Engh, L., & Eriksson, U. B. (2021). *Att fråga om våld vid hälsosamtalet hjälper barn att berätta*. Karlstads universitet.

UPPTÄCKA, IDENTIFIERA OCH FRÅGA

Att anmäla oro och uppmärksamma socialtjänsten på situationen är ett sätt att ta ansvar för barnets hälsa och utveckling. Inga bevis behövs. Anmälningsskyldigheten är personlig och kan inte göras anonymt. Vid osäkerhet om det är grund för anmälan eller ej kan en anonym konsultation göras med socialtjänsten innan eventuell anmälan. I samband med elevens hälsosamtal hos skolsköterskan ställs frågor till eleven om hens hälsa och livssituation, där frågan om våld, både psykisk och fysisk, finns med. Många barn som far illa avslöjar det inte för någon. De söker heller inte hjälp för sina fysiska och psykiska skador, utan söker ofta hjälp för andra diffusa symtom på ohälsa. Elevhälsan har ansvar för att undersöka och fråga om våldsutsatthet kan dölja sig bakom symtomen som bidrar till ohälsan.

Oavsett vem barnet eller ungdomen berättar för är det viktigt att de blir lyssnade på och tagna på allvar. Den som misstänker att ett barn far illa ska göra anmälan, även om rektor eller någon annan i förskolan eller på skolan känner till de aktuella förhållandena. Det är inte förskolans eller skolans ansvar att utreda misstanken vidare utan det ska överlämnas till socialtjänsten. Den som gjort anmälan är även skyldig att informera socialtjänsten om förändrade förhållanden eller göra en ny anmälan. Elevhälsan har ansvar för att undersöka om våldsutsatthet kan dölja sig bakom symtomen som bidrar till ohälsa.

Socialstyrelsen har vägledningsdokument i form av handbok och informationsmaterial för personal som är skyldiga att anmäla oro för barn.

socialstyrelsen.se/publikationer

DOKUMENTATION

När socialtjänsten utreder ett barns stödbehov kan bland annat en bedömning av barnets hälsa, hälso- och sjukvård/tandvårdsbehov samt pedagogiska, psykologiska och sociala behov ingå. Socialtjänsten kan i samband med denna utredning behöva underlag från elevhälsan. Finns det en tydlig dokumentation underlättar detta överlämnande av information till socialtjänsten. Skolsköterska och skolläkare har dokumentationsplikt enligt hälso- och sjukvårdslagen. Om en elev sökt elevhälsan på grund av våldsutsatthet ska det dokumenteras i elevhälsovårdsjournalen. Barnets beskrivning av händelsen, symptom eller tecken som observerats samt vilka åtgärder som vidtagits ska dokumenteras. Denna dokumentation bidrar till ett säkert omhändertagande av eleven och ger möjlighet till att följa processen. Även annan oro för elevens hälsa och utveckling ska dokumenteras.

Vid våldsutsatthet kan dokumentationen i journalen också komma att användas i rättsprocessen. Det kan handla om upprepade besök/samtal hos skolsköterska eller kurator, kroppsundersökning samt dokumentation i form av foto av skador.

SEKRETESS

Sekretessen ska skydda barnets och elevens integritet. Sekretessen kan brytas om det är nödvändigt att lämna ut uppgifter för att en annan myndighet ska kunna fullgöra sitt uppdrag. Dit hör anmälnings- och uppgiftsskyldigheten till socialtjänsten. Personal inom förskolan och elevhälsan kan göra polisanmälan vid misstanke om brott mot barn utan att sekretessen hindrar det. Sekretessen hindrar inte heller att uppgifter lämnas till åklagarmyndigheten eller polismyndigheten. Vid exempelvis misshandel och sexualbrott mot barn kan vårdpersonal inom skolan, utan hinder av tystnadsplikten, anmäla brott till polisen, oavsett brottets svårighetsgrad. En anmälan ska också göras till socialtjänsten.

SAMVERKA OCH FÖREBYGGA

Det är viktigt att uppmärksamma samband mellan våld i nära relationer och inlärnings- och skolsvårigheter hos barn i förskolan och skolan. Förebyggande arbete syftar till att öka kunskapen hos personal kring förekomst och tecken på våld mot barn samt hur personalen ska agera. Arbetsledningen på förskolor och skolor bör se till att det finns utarbetade rutiner till stöd för den som är skyldig att anmäla. Verksamhetsansvarig bör också förvissa sig om att all personal känner till när och hur anmälan till socialtjänsten ska göras. Inom hälso- och sjukvård/tandvården, dit skolsköterska och skolläkare hör, har vårdgivaren ansvar för att det finns handlingsplaner och rutiner när det gäller anmälningsskyldigheten och arbetet med barn som far illa eller riskerar fara illa. Samverkan med berörda verksamheter ska ske för att inte olika åtgärder ska motverka varandra. Vid behov av att samordna insatserna mellan hälso- och sjukvård/tandvården och kommunen ska en samordnad individuell plan (SIP) upprättas.

SOCIALTJÄNSTEN

Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialtjänstens skyldighet att hjälpa brottsoffer omfattar våldsutsatta vuxna oavsett kön, könsidentitet och sexuell läggning samt barn. Den 1 juli 2007 skärptes socialtjänstlagen (2001:453) i syfte att tydliggöra kommunens ansvar för att ge stöd och hjälp till brottsoffer.

Ändringarna innebär att kommunen särskilt ska beakta att våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld kan vara i behov av stöd och hjälp. Den 1 januari 2013 skärptes socialtjänstlagen, i syfte att stärka barnens rätt.

"Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.

Socialnämnden ansvarar för att ett barn, som utsatts för brott, och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver. Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver."

5 kap. 11 § lagen (2012:776) om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Till socialnämndens uppgifter hör också sedan 1 augusti 2021 att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. Socialnämnden ska i detta arbete särskilt beakta säkerheten för den som utsätts eller har utsatts för våld eller andra övergrepp och dennes närstående.

En våldsutsatt person kan beviljas hjälp och stöd enligt bestämmelserna om rätten till bistånd i 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (SoL). Socialtjänsten har enligt 3 kap. 5 § samma lag ett samordningsansvar i dessa ärenden.

När socialtjänsten får kännedom om att ett barn kan ha bevittnat våld ska barnets situation alltid bedömas.

Socialtjänsten ska aktivt erbjuda olika typer av hjälp och stöd. Socialtjänsten ansvarar för att ta initiativ till kontakt med en våldsutsatt person om socialtjänsten får kännedom om att våld i nära relationer föreligger eller om misstanke uppkommer. Det är av yttersta vikt att socialtjänsten är försiktig vid sådana kontakter så att inte den våldsutsattas situation förvärras ytterligare.

UTREDNING OCH INSATSER GÄLLANDE BARN

I 5 kap. 1 § SoL finns särskilda bestämmelser om socialtjänstens ansvar för barn och unga. Socialtjänsten ska i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och ungdom som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det stöd och det skydd som de behöver. Vid behov ska barnet erhålla vård och fostran utanför det egna hemmet. Barn som ser eller hör våld mellan närstående är utsatta för barnfridsbrott. Det är viktigt att uppmärksamma när barn tvingas leva med våld och att överväga att göra polisanmälan, vilket lyfts under en särskild rubrik nedan.

Den sociala utredningen
Den sociala utredningen ska vara en allsidig redogörelse för barnets situation samt ge en bedömning av barnets behov i förhållande till föräldrarnas förmåga att tillfredsställa dessa, och ska utmynna i förslag till beslut. Om det under den fortsatta utredningen framkommer nya uppgifter som styrker misstänkta övergrepp, bör ny kontakt tas med Barnahus, polis eller åklagare. En nedlagd förundersökning kan således alltid återupptas, om nya omständigheter kommer fram.

Den sociala utredningen ska ta ställning till behov av skydd, råd och stöd och/eller vård samt behandling. Det är barnets behov av insatser som är styrande, barnet ska alltid ha individuellt anpassade insatser utifrån sina specifika behov. Dock ska även föräldrar också erbjudas insatser med utgångspunkt i barnets behov, särskilt i relation till våldsutövande föräldrar.

Handläggning av anmälan – utredningsskyldighet
Utredningsbestämmelsen som infördes utifrån SOSFS 2014:4 finns inte kvar. Detta då socialnämnder har upplevt vissa tillämpnings- och tolkningssvårigheter med skrivningen. Då utredningsskyldigheten redan är reglerad i lag (11 kap. 1 § SoL) har föreskriften inte följt med till HSLF-FS 2022:39. Kraven som åligger socialnämnden har inte förändrats då nämnden har ett långtgående utredningsansvar avseende barns behov av stöd och skydd. Den förändrade skrivningen får inte innebära en försämring för de barn som kommer i kontakt med socialtjänsten. Kännedom om våldsutsatthet hos barn eller barn som bevittnat våld är i regel en omständighet som kan föranleda åtgärd av nämnden. Nämnden ska vidare bedöma risken om barnets akuta behov av skydd göras omedelbart.

Av Barnkonventionen artikel 19 framkommer att barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp.

Socialtjänsten har det yttersta ansvaret för att barnet och dess familj erhåller stöd, vård och behandling såväl under utredningstiden som mer långsiktigt.

Informera vårdnadshavaren om att utredning inletts
Det är socialtjänstens skyldighet att så snart som möjligt informera vårdnadshavare om att utredning inletts enligt 11 kap. 1 och 2 §§ SoL, vad som föranleder utredningen och möjligheten att bedriva utredningen oavsett samtycke från vårdnadshavaren. En samordning i tid med polisens förhör bör eftersträvas, men socialtjänstens skyddsbedömning kan inte avvaktas utan går i första hand. Om uppgifterna i en anmälan är alltför vaga, kan åklagaren göra bedömningen att det inte finns skäl att inleda en förundersökning. Socialtjänstens utredningsskyldighet enligt 11 kap. 1 § SoL kvarstår dock.

Bedömning av skyddsbehov
En förutsättning för att barnet ska kunna skyddas utan tvångsåtgärder är att våldsutövaren inte finns i barnets närhet eller att andra omsorgspersoner säkerställer att barnet skyddas samt att andra personer i barnets omgivning inte utsätter barnet för påtryckningar. Skyddsbedömningar ska göras kontinuerligt och noga dokumenteras.

Barnets vårdnadshavare och dennes inställning till barnet och det inträffade är av avgörande betydelse. Skyddsbedömning ska ske samma dag eller senast dagen efter det att socialtjänsten får kännedom om ärendet. Barnet bör inte placeras i annan miljö, såsom familjehem, barnklinik, barn- och ungdomspsykiatri, annat än då det behövs för att skydda barnet från fortsatta övergrepp. En separation mellan våldsutövaren och barnet ska helst ske genom att förövaren flyttar. Möjligheterna att skilja våldsutövaren från hemmet bör således prövas i första hand. Barnet ska inte heller berövas kontakt med sina närmaste om inte detta är nödvändigt. Barnets upplevelse av bestraffning och ansvar för det som inträffat kan förstärkas genom en separation.

SÄRSKILDA ÅTGÄRDER INOM RAMEN FÖR LVU

Socialtjänsten ska bedöma behovet av akuta insatser för att skydda barnet från fortsatta övergrepp. I vissa situationer måste det finnas en möjlighet för socialtjänsten att ingripa akut utan att avvakta förvaltningsrättens beslut om vård enligt 2 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). En sådan möjlighet anvisas i 6 § LVU som medger ett interimistiskt beslut i avvaktan på ett slutligt beslut i vårdfrågan genom att nämnden fattar beslut om omedelbart omhändertagande. Ett omedelbart omhändertagande får inte beslutas enbart för att möjliggöra en läkarundersökning eller polishandräckning. Övriga förutsättningar måste vara uppfyllda.

Umgängesbegränsning och hemlighållande av vistelseort
Behovet av att reglera kontakterna mellan barnet och vårdnadshavarna under utredningstiden bör också uppmärksammas, i synnerhet om den misstänkte finns i familjen. Nämnden kan också fatta beslut om hemlighållande av vistelseort.

När vård har beslutats med stöd av 2 § LVU finns ändring i lagtexten från och med 1 juli 2022 som sammanfattningsvis visar:

- Socialnämnden får inte besluta att vården ska upphöra förrän de omständigheter som föranleder vården har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt.
- När barnet har varit placerad i samma familjehem under två år ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap. 8 § föräldrabalken.
- När vården enligt LVU upphör ska socialnämnden följa upp situationen för den som är under 18 år.
- När socialnämnden prövar om vård enligt LVU ska upphöra ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud.
- När ett barn är placerad i ett enskilt hem enligt SoL och vårdnadshavaren eller barnet, om han eller hon har fyllt 15 år, begär att vården ska upphöra, ska socialnämnden också särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om flyttningsförbud.
- En möjlighet finns för socialnämnden att besluta att en vårdnadshavare eller förälder till ett barn som vårdas enligt LVU ska uppmanas att lämna drogtest inför umgänge.
- En möjlighet finns för socialnämnden att besluta att en vårdnadshavare ska uppmanas att lämna drogtest inför prövningen av om vård enligt LVU ska upphöra.

Läkarundersökning
Barnet ska genomgå en läkarundersökning enligt 32 § LVU och den bör genomföras av en barnläkare. Det är viktigt att läkarundersökning sker snabbt. Om vårdnadshavaren inte underrättats i förväg eller motsätter sig en undersökning av barnet bör 6 § respektive 32 § LVU tillämpas. En förutsättning för dessa åtgärder ska dock vara att det är sannolikt att barnet kan beredas vård enligt LVU. Bedöms det finnas behov av läkarundersökning eller psykologkontakt under placering utanför det egna hemmet kan socialtjänsten med stöd av LVU besluta om ovanstående utan vårdnadshavarens samtycke. Samråd bör dock ske med vårdnadshavarna, i varje fall med den som inte misstänks för övergreppen mot barnet.

PRÖVA FRÅGAN OM POLISANMÄLAN

Socialnämnden eller delegerad tjänsteman, som tar emot anmälan eller uppgift om sexuella övergrepp eller barnmisshandel, måste snarast pröva frågan om polisanmälan ska göras eller inte. Det är viktigt att socialtjänsten gör en bedömning kring detta och att bedömningen dokumenteras. För mer information se Socialstyrelsens informationsfolder *Socialnämndens ansvar för polisanmälan vid misstanke om brott mot barn*.

BARN SOM UTSÄTTS FÖR VÅLD ELLER ANDRA ÖVERGREPP

För ytterligare information om barn som utsätts för våld eller andra övergrepp, se avsnittet om Barnahus Värmland.

HEDERSRELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK

Tänk på ...

- att socialtjänsten inte alltid får närvara i medhörningsrummet vid barnförhör men kan i vissa fall, efter prövning av åklagare, ta del av förhörsuppgifterna i efterhand.
- att dokumentation av det som framkommer under förhör ska vara av sammanfattande karaktär och inte innehålla detaljer. Uppgifter som framkommer i förhör tillhör en brottsutredning och omfattas av förundersökningssekretess.
- att komplettera utredningar som rör barn som upplever våld i hemmet med särskild information som framgår av Socialstyrelsens handbok *Våld - Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer (2016)*.
- att det finns möjlighet att ansöka om kontaktförbud i hemmet för att möjliggöra för den våldsutsatta och barn att stanna kvar i hemmet.
- att även kvinnor begår sexuella övergrepp och våld mot barn och att underåriga begår övergrepp mot andra barn och unga.
- att vuxna våldsutsatta har rätt att ansöka om kontaktperson vid umgänge med syfte att stötta den våldsutsatta i att begränsa kontakten med våldsutövaren såvida barn har umgängesrätt med hen.

Hedersrelaterat våld och förtryck skiljer sig från övriga våldsformer genom dess kollektiva karaktär, vilket innebär att det kan finnas fler våldsutövare, av båda könen och att offren kan vara både kvinnor och män, flickor och pojkar. Socialtjänstens bemötande och omhändertagande när det handlar om barn eller unga som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck kräver kunskap om våldets mekanismer. I alla ärenden där personer kan misstänkas vara eller bli utsatta för hedersrelaterat våld är det viktigt att en tidig och noggrann bedömning sker av den utsattas behov av skydd – innan vårdnadshavaren kontaktas.

HOT OCH VÅLD PÅ GRUND AV SEXUELL LÄGGNING OCH/ELLER KÖNSÖVERSKRIDANDE IDENTITET ELLER UTTRYCK

Unga HBTQI-personer har en särskild sårbarhet när det gäller våld och förtryck i familjen eller hemmet. Intolerans, misshandel och dödshot är exempel på kränkningar som unga HBTQI-personer utsätts för i familjen, vilket kan leda till självmordsförsök, självdestruktivitet och missbruk. Även utanför hemmet är HBTQI-personer mer utsatta och de är överrepresenterade i statistiken vad gäller utsatthet för våld och hot av jämnåriga. För mer information och stöd kontakta RFSL.

BARN SOM VÅLDSUTÖVARE

Det är viktigt att socialtjänsten är uppmärksam på att barn också kan utöva våld i nära relation. Barn som utövar våld i nära relationer omfattas av 5 kap. 11 a § SoL där socialnämndens ansvar för våldsutövare påtalas". Det finns situationer då det kan vara väsentligt att få utrett med stöd av åklagare och polis hur ett brott har gått till även om våldsutövaren är under 15 år. Ju yngre barnet är desto starkare skäl talar för att socialtjänsten sköter utredningen själv. För mer information se 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

UTREDNING OCH INSATSER GÄLLANDE VUXNA VÅLDSUTSATTA

Socialnämnden ska utan dröjsmål aktualisera ärenden som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden. Socialnämnden får dock inte inleda utredning eller ta kontakt med någon utomstående mot den enskildes vilja. I Socialstyrelsens handbok om våld samt de föreskrifter och allmänna råd som finns i HSLF-FS 2022:39 får socialtjänsterna god vägledning avseende arbetet med våldsutsatta vuxna.

Inledande bedömning
När ett ärende gällande en våldsutsatt inkommer behöver det klargöras om det är ett pågående våld eller om våldet ligger bakåt i tiden. Vid pågående våld bör en bedömning av det akuta skyddsbehovet göras omgående. För att kunna göra en sådan bedömning behövs en kort bakgrund kring våldets karaktär och omfattning, fastställ vem eller vilka som utövar våldet och var de befinner sig, ta reda på om våldet trappats upp den senaste tiden och i så fall på vilket sätt samt om den våldsutsatta har några egna tillräckligt säkra lösningar för att tillgodose skyddsbehovet.

Om bedömningen landar i att personen har ett skyddsbehov och klienten inte har en tillräckligt säker lösning ska socialtjänsten erbjuda lämpliga insatser för att tillgodose skyddsbehovet. Det är också viktigt att göra en säkerhetsplanering till nästa kontakt med den våldsutsatta där det bland annat ingår att informera om hur socialtjänst och polis kan kontaktas om ny våldssituation uppstår, bestämma säkra kontaktvägar till den våldsutsatta samt bestämma tid för ny kontakt. Det är viktigt att socialtjänsten dokumenterar den initiala kontakten med den våldsutsatta så att säkerhetsplanering, bedömning och erbjudande om eventuella insatser framgår.

Utredningsförfarande
Socialtjänsten ska erbjuda insatser akut och på kort och lång sikt med utgångspunkt i behovet av skydd, stöd och hjälp. Socialtjänsten ska i alla typer av ärenden som rör en våldsutsatt göra en hot- och riskbedömning. Med utgångspunkt från den kan socialtjänsten bedöma fortsatt behov av insatser på kort och lång sikt. Vid pågående våld behöver sannolikt säkerhetsplaneringar göras flertalet gånger under utredningstiden.

Ofta är en del av behovet ekonomiskt och kan gälla till exempel oplanerade och brådskande utgifter för vardagliga behov. Det kan finnas skäl att beräkna kostnader till en högre nivå än riksnormen när det gäller ekonomiskt bistånd till våldsutsatta.

Den våldsutsatta lyfter ofta frågor kring att hämta tillhörigheter i den gemensamma bostaden som hen delar med våldsutövaren. Det ingår enligt handboken varken i socialtjänstens eller polisens uppdrag att vara aktivt deltagande vid ett sådant tillfälle men socialtjänsten kan vara ett stöd för den våldsutsatta. Socialtjänsten har möjlighet att dokumentera våldet genom att fota skador och skriva ned den våldsutsattas berättelse i journal, gärna i kronologisk ordning. Detta kan vara till hjälp vid en eventuell brottsutredning.

Fördjupad läsning om utredningsförfarandet kring våldsutsatta vuxna återfinns i *Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer* (2016).

Polisanmälan
Socialtjänsten bör försöka motivera den våldsutsatta att göra en polisanmälan, både utifrån samhällsnivå och individnivå. Socialtjänsten kan polisanmäla brott i nära relation utan samtycke från den våldsutsatta om påföljden för brottet är fängelse i minst ett år. Vid osäkerhet om brottspåföljd, konsultera ärendet anonymt med åklagare.

Sedan 1 augusti 2021 framgår i offentlighets- och sekretesslagen 18 c § att socialtjänsten att under vissa förutsättningar få lämna uppgifter till Polismyndigheten i syfte att förhindra att en person begår ett allvarligt brott mot en närstående som riskerar personens liv och hälsa. Den nya bestämmelsen omfattar inte uppgifter hos den kommunala familjerådgivningen. Bestämmelsen gäller brott som avses i 3, 4 och 6 kap. brottsbalken, BrB, för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år. Förslaget omfattar därmed de allvarligaste vålds-, frids-, och sexualbrotten. Bestämmelsen är avgränsad till allvarliga brott mot närstående. För mer information se Socialstyrelsens meddelandeblad *Nya bestämmelser om förebyggande av våld i nära relationer och om barnfridsbrott*.

UTREDNING OCH INSATSER GÄLLANDE VUXNA VÅLDSUTÖVARE

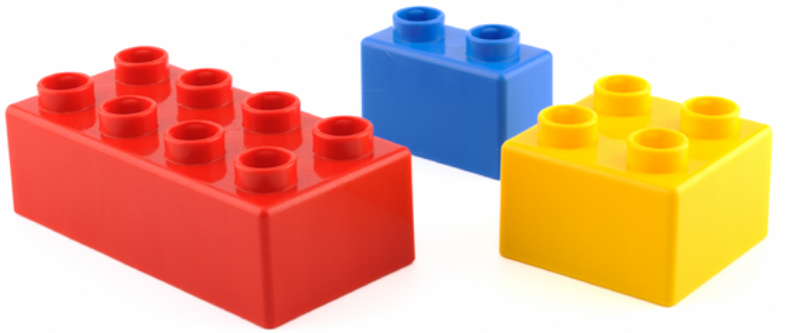
I HSLF-FS 2022:39 framgår att socialnämnden ska utreda vuxna våldsutövares behov av insatser. Utredningen sker enligt 11 kap. 1 § SoL. I Värmland varierar möjligheterna att erbjuda våldsutövare stöd till förändring både individuellt och i grupp. Verksamheterna som arbetar med våldsutövare nås genom telefon eller e-postkontakt och återfinns i kontaktlistan. Sveriges kommuner och regioner (SKR) har samlat information om socialtjänstens arbete med våldsutövare på sin webbplats.

I ovan nämnda föreskrifter framkommer att socialnämnden ska erbjuda en våldsutövare insatser med utgångspunkt i dennes förutsättningar och behov.

"Till socialnämndens uppgifter hör att verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende."

"När socialnämnden fullgör uppgiften ska nämnden särskilt beakta säkerheten för den som utsätts eller har utsatts för våld eller andra övergrepp och dennes närstående."

5 kap. 11§ och 11§a socialtjänstlag (2001:453)

HÄLSO- OCH SJUKVÅRDEN SAMT TANDVÅRDEN

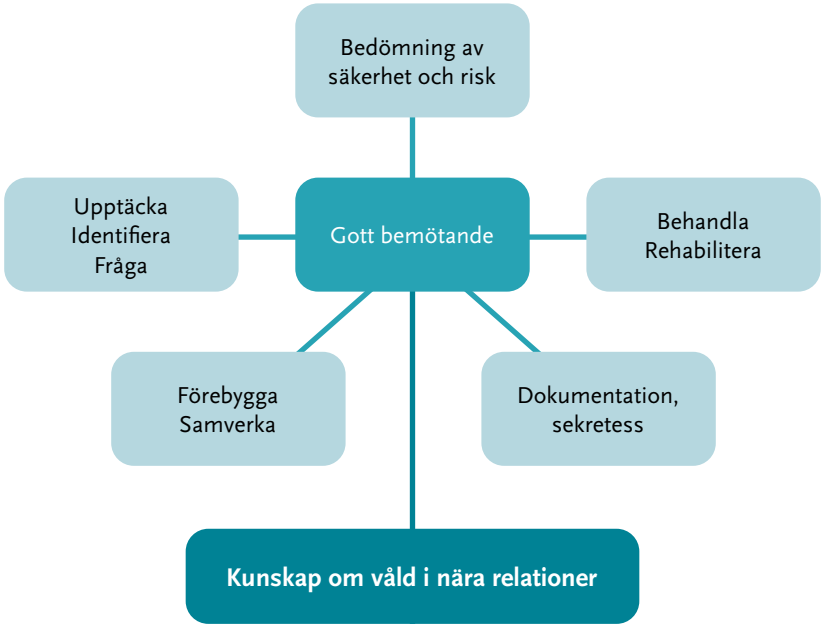
När hälso- och sjukvården nämns i denna text inbegrips även privata vårdgivare som Region Värmland har avtal med.

Hälso- och sjukvårdens/tandvårdens uppdrag är att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador. Målet för hälso- och sjukvård/tandvården är en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Vården ska ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Den som har det största behovet av hälso- och sjukvård/tandvård ska ges företräde till vården.

Inom hälso- och sjukvårdens/tandvårdens lagstiftning finns anmälningsskyldigheten reglerad. När det gäller barn som misstänks fara illa eller barn som utsätter andra ska personalen anmäla sin oro eller sina misstankar till socialtjänsten, som gör en utredning och eventuell polisanmälan. Vårdpersonal är skyldig att lämna relevant information när socialtjänsten begär det under sin utred ning om en underårig person behöver skydd och insatser.

Hälso- och sjukvård bygger på samtycke till vård och behandling.

Hälso- och sjukvård/tandvårdens ansvar

KUNSKAP OM VÅLD I NÄRA RELATIONER OCH DESS EFFEKTER

Hälso- och sjukvårdens arbete bygger på Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:39) om våld i nära relationer, vägledningen *Att vilja se, vilja veta och våga fråga* (2014) samt *Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer* (2016). För ytterligare förståelse och kunskap finns den *Nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor* (2016), inklusive åtgärdsprogram samt Regionens handlingsplan för prevention och omhändertagande av barn och vuxna utsatta för våld i nära relationer.

GE ETT GOTT BEMÖTANDE

Oavsett var i hälso- och sjukvården/tandvården en person som är eller har varit utsatt för våld söker vård ska personen bli lyssnad på och tagen på allvar. Samma sak gäller den som utövar våld och söker vård samt behandling.

UPPTÄCKA, IDENTIFIERA, FRÅGA

Hälso- och sjukvården/tandvården har ansvar för att fråga om våld och att ta hand om våldsutsatta personer som söker vård vid akut, eller en tid efter, skada eller händelse, men också för våldsutsatta personer som söker vård utan att grundorsaken är identifierad.

Söker vård vid akut skada eller händelse
Vid akuta fysiska skador kan patienten söka vård via sjukhusens akutmottagningar, kvinnosjukvårdens mottagningar, på barn- och ungdomsmedicinsk akutmottagning på Centralsjukhuset Karlstad eller på närmaste vårdcentral. Vid tandskador hänvisas till ordinarie tandklinik alternativt jourhavande tandläkare (nås via telefonnummer 112). Specialistenheter kan bli inkopplade vid behov som till exempel när patienten söker för våldtäkt. På dagtid kan kvinnor söka sig till kvinnosjukvårdens mottagning. För barn sker spårsäkring i första hand inom barn- och ungdomsmedicin, se kapitlet Barnahus. För övriga patienter och på kvällstid sker undersökningen på akuten.

Söker vård en tid efter skada eller händelse
Vid fysiska skador kan vård sökas vid vårdcentral eller där man redan har en etablerad vårdkontakt. Vårdpersonal hänvisar sedan vid behov vidare till annan enhet inom hälso- och sjukvården för omhändertagande.

Vid psykiska symtom kan vård exempelvis sökas vid vårdcentralernas samtalsmottagningar, barn- och ungdomspsykiatrin, psykiatrins öppenvårdsmottagningar samt Centrum för traumatisk stress (CTS).

Som alternativ finns nu även Behandlings- och samtalsmottagningen som erbjuder psykologisk behandling eller samtalsstöd för vuxna som är eller har varit utsatta för våld i nära relationer. Våld i nära relationer innebär ett samlingsbegrepp för exempelvis partnervåld, våld inom familjen, mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution samt människohandel för sexuella ändamål. Mottagningen är en förstärkning och ett komplement till befintliga verksamheter som redan idag ger insatser till våldsutsatta.

Söker vård utan att grundorsaken är identifierad
Många våldsutsatta personer söker inte hälso- och sjukvård/tandvård för sina skador, fysiska eller psykiska, de söker i stället för andra symtom eller sjukdomstillstånd. Hälso- och sjukvården/tandvården har ett ansvar att undersöka om våldsutsatthet bidrar till ohälsan. Därför utvecklas arbetet med att fråga patienter om de är eller varit utsatta för våld i nära relation.

Våldsutövare som söker vård
Hälso- och sjukvård/tandvården möter patienter som utövar våld och som söker vård och behandling för detta, men också våldsutövande personer som söker vård för annan ohälsa. Hälso- och sjukvård/tandvården har ett ansvar att undersöka om våldsutövandet bidrar till ohälsan.

SÄKERHET OCH RISK

Vid besöket i hälso- och sjukvården/tandvården ska personalen bedöma olika faktorer som är viktiga för patientens skydd och säkerhet, till exempel ta ställning till om patienten kan återvända hem utan uppenbar risk för upprepat våld. Patienten ska informeras om vilka myndigheter eller frivilligorganisationer som kan bistå hen för trygghet och skydd och vårdpersonalen kan också behöva hjälpa till med att kontakta dessa.

Kontaktsätt för patienter

- Sjukvårdsrådgivningens telefon: 1177
- Vården i Värmland: 1177.se/varmland
- Region Värmlands telefonväxel: 010-831 50 00
- E-tjänster på 1177.se
- Egen vårdbegäran till specialistvårdsmottagning via telefon, blankett, remiss eller e-tjänsterna på 1177.se
- Rådgivning eller besök på vårdcentral eller akutmottagning på sjukhus
- Remiss från en verksamhet till en annan inom hälso- och sjukvården samt tandvården
- Remiss från samarbetspartners exempelvis socialtjänst, elevhälsans medicinska insats eller företagshälsovård
- Barn- och ungdomspsykiatrins rådgivningstelefon: 010-831 50 00
- Ungdomsmottagning på webben: umo.se
- Första linjen unga Karlstadområdet, Karlstad-Hammarö-Kil-Forshaga-Grums: 1177.se/varmland
- Behandlings- och samtalsmottagningen nås på telefon 01-83 180 00 eller genom e-tjänst på 1177.se

POLIS OCH ÅKLAGARE

DOKUMENTATION

Våld i nära relationer ska dokumenteras i särskilt avsedd journalmall (hälso- och sjukvården) alternativt i skyddat sökord (folktandvården). Detta för att det inte skall gå att ta del av anteckningen via 1177.

Vid våldsutsatthet kan även dokumentationen användas i rättsprocessen. Dokumentation kan bygga på kroppsundersökning, fotografering, provtagning och spårsäkring. Undersökningen ligger till grund för medicinsk bedömning av skadorna, men den görs även för att säkra bevis och som underlag till rättsintyg. Den utförs vid den verksamhet som patienten sökt eller remitterats till.

Tandskador dokumenteras tillsammans med fotografier och röntgenbilder på kliniska fynd i tandvårdens journal.

SEKRETESS

Vårdpersonal kan bryta mot tystnadsplikten och göra en polisanmälan vid misstanke om brott som ger minst ett års fängelse. Våldtäkt, grov misshandel och mord är sådana brott. Vid misstanke om att barn far illa eller riskerar att fara illa ska anmälan göras till socialtjänst. Kontakta gärna socialtjänsten innan en eventuell polisanmälan görs. Man kan alltid rådfråga dem utan att röja personens identitet. Särskilda undantag gäller för barn. Vid misshandel och sexualbrott mot barn kan vårdpersonal utan hinder av tystnadsplikten anmäla brottet till polisen, oavsett brottets svårighetsgrad.

BEHANDLA OCH REHABILITERA

Hälso- och sjukvården/tandvården ansvarar utifrån varje patients behov, för att erbjuda medicinsk vård och behandling, psykosocialt omhändertagande (krisstöd och behandling) samt psykiatrisk vård och behandling. Vård och behandling ska erbjudas den som utsätts för våld, bevittnar våld eller utövar våld.

SAMVERKA OCH FÖREBYGGA

Samverkan ska ske inom hälso- och sjukvården/tandvården för att inte de olika åtgärderna ska motverka varandra. Vid behov av insatser från hälso- och sjukvården/tandvården och kommunen ska en samordnad individuell plan upprättas (SIP). Samverkan kan också ske med andra myndigheter och organisationer för att skapa förutsättningar för att samordna insatser till en enskild person eller familj.

Myndighetsperson eller annan stödperson kan, om patient så önskar, följa med till besök inom hälso- och sjukvården/tandvården. Internt förebyggande arbete syftar till att öka kunskap hos personal kring förekomst av våld, våld som orsak till ohälsa samt vikten av att fråga om våldsutsatthet

VAD ÄR BROTT?

Utgångspunkten för brottsbegreppet finns i 1 kap. 1 och 2 §§ brottsbalken (1962:700), och det består av två delar, en objektiv och en subjektiv del. Den objektiva delen avser själva gärningen, som ska vara straffbelagd, den subjektiva delen tar sikte på gärningsmannens avsikter.

Som exempel kan misshandelsbrottet användas. I 3 kap. 5 § brottsbalken anges att den som tillfogar en annan person kroppsskada, sjukdom eller smärta eller försätter honom eller henne i vanmakt eller något annat sådant tillstånd, ska dömas för misshandel till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader. Bestämmelsen innehåller alltså beskrivningar av handlingar som är att betrakta som misshandel.

Om någon tillfogar en annan person smärta föreligger alltså en handling som ryms under misshandelsbrottet (brottsbegreppets objektiva del). För att det ska vara fråga om ett misshandelsbrott krävs också att gärningsmannen avsett, haft uppsåt, att tillfoga den andra personen smärta (brottsbegreppets subjektiva del).

Detta innebär att om den handling som utförts inte överensstämmer med brottsbeskrivningen eller om gärningsmannen inte har haft någon avsikt till handlingen så föreligger det inte något misshandelsbrott. Att tillfoga sig själv smärta eller kroppsskada ryms inte under misshandelsbrottet eftersom det i misshandelsparagrafen uppställs krav på att det ska vara en annan person som drabbas. Likaså är det inte fråga om någon misshandel när handlingen begåtts på grund av en olyckshändelse.

Endast män kan dömas för grov kvinnofridskränkning. Straffet som föreskrivs för brotten är fängelse lägst ett år och högst sex år.

Vid misstanke om brott är det viktigt att utreda om det föreligger överensstämmelse mellan en handling och en brottsbeskrivning. Om ett barn säger sig ha blivit slaget ligger det nära till hands att tänka sig att barnet blivit misshandlat. Som framgått ovan räcker det dock inte med uppgifter om slag för att kunna konstatera en misshandel. Det krävs härutöver att slaget ska ha orsakat kroppsskada eller smärta eller någon annan effekt som beskrivs i lagrummet.

Vidare krävs avsikter hos gärningsmannen. Om ett barn säger sig ha blivit slaget kan det därför redan initialt vara en god idé att fråga barnet till exempel hur det kändes att få slaget samt lite om situationen när slaget utdelades för att på så vis få en bättre uppfattning om det föreligger en misstanke om brott eller inte.

BARNKONVENTIONEN

Den 1 januari 2020 blev FN:s konvention om barnets rättigheter svensk lag. Det innebär ett förtydligande av att domstolar och rättstillämpare ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen. Barnets rättigheter ska beaktas vid avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser i mål och ärenden som rör barn. Av artikel 3 i barnkonventionen framgår att vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Inkorporeringen av barnkonventionen bidrar till att synliggöra barnets rättigheter och skapar en grund för ett mer barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet.

GROV FRIDSKRÄNKNING OCH GROV KVINNOFRIDSKRÄNKNING

I 4 kap. 4 a § brottsbalken finns bestämmelserna om brotten grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning. För att en person ska kunna dömas för något av dessa brott krävs att personen utfört brottsliga gärningar enligt framför allt 3, 4, 6 eller 12 kap. brottsbalken antingen mot en närstående eller tidigare närstående person (grov fridskränkning) eller mot en kvinna som en man är eller har varit gift med eller som en man bor eller har bott tillsammans med under äktenskapsliknande förhållanden (grov kvinnofridskränkning). Det handlar om våldsbrott, brott om frihet och frid, sexualbrott samt skadegörelsebrott, och vart och ett av brotten ska ha utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och ha varit ägnade att allvarligt skada den drabbades självkänsla.

Förhör med barn

17 § Förhör med någon som är under 18 år och som är misstänkt för brott, målsägande eller vittne, ska planeras och verkställas så att det inte uppkommer fara för att den som förhörs tar skada. Särskild varsamhet bör iakttas om förhöret rör sexuallivet. Det bör noga tillses att uppseende inte väcks kring förhöret. Detta får inte göras mera ingående än omständigheterna kräver. Förhör får inte äga rum fler gånger än som är nödvändigt med hänsyn till utredningens art och barnets bästa.

18 § Förhör med någon som är under 18 år bör hållas av en person med särskild kompetens för uppgiften.

Förundersökningskungörelsen (1947:948)

BARNFRIDSBROTT

I 4 kap. 3 § brottsbalken regleras brottet barnfridsbrott. Syftet med regleringen är att stärka det straffrättsliga skyddet för barn som bevittnar brott mellan närstående. Barnfridsbrottet gör det straffbart att låta barn bevittna vissa uppräknade brott i 3, 4, 6 och 12 kap. brottsbalken. Det är fråga om våldsbrott, brott mot frihet och frid, sexualbrott samt skadegörelsebrott. Brottet förutsätter att barnet är närstående eller tidigare närstående till både gärningspersonen och den som gärningen begås mot i grundbrottet (det bevittnade brottet). Bevittna innebär i barnfridsbrottet att barnet ska ha sett eller hört väsentliga delarna av brottet. Det är inget krav på att barnet förstår att det som händer utgör ett brott eller att barnet kan ge uttryck för sin upplevelse. Påföljden för brottet är fängelse i högst två år och om brottet bedöms som grovt, fängelse i lägst nio månader och i högst fyra år. Om brottet bedöms som ringa är påföljden böter eller fängelse i högst sex månader.

HEDERSFÖRTRYCK

I 4 kap. 4 § BrB regleras brottet hedersförtryck. Den nya brottsbeteckningen innebär en strängare straffskala för den som med ett hedersmotiv upprepat begår vissa brottsliga gärningar mot en person och där gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla. Straffet ska vara fängelse i lägst ett och högst sex år.
Sedan 1 juli 2020 kan barn beläggas med utreseförbud när de riskerar att föras utomlands eller lämna landet för att ingå äktenskap eller äktenskapsliknande förbindelse, eller könsstympas. Utreseförbud är en förebyggande lagstiftning för att skydda barn och regleras i Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.[5]

FÖRUNDERSÖKNING

Brott som till exempel misshandel, olaga hot och sexuella övergrepp faller under allmänt åtal. Det innebär att en anmälan kan drivas vidare utan målsägandens medverkan. I många fall vill en målsägande som utsatts för dessa brott efter en tid ta tillbaka sin anmälan och detta har då i princip inte någon inverkan på polisens och åklagarens fortsatta handläggning av ärendet men det blir svårare med bevisningen.

Förundersökning ska inledas om det finns anledning att anta att någon utsatts för något av dessa brott. Om polisen kallas till ett hem och upptäcker att någon exempelvis blivit misshandlad ska en anmälan upprättas oavsett om denne vill göra en anmälan eller inte. Polis på plats ska även hålla ett kortare förhör med målsäganden och dokumentera eventuella skador. En bedömning om huruvida misstänkt bör frihetsberövas bör alltid göras.
När det kommer till polisens kännedom att en person blivit utsatt för våld i nära relation ska en bedömning göras angående eventuell hotbild, initial hotbildsbedömning. Denna bedömning är obligatorisk vid upprättandet av polisanmälan och besvaras med ”ja”, ”nej” eller ”vet ej”. De ärenden där anmälningsupptagaren bedömer att en hotbild kan finnas överförs till Polisens brottsoffer- och personsäkerhetsgrupp. Brottsoffer och personsäkerhetsgruppen gör en ny riskbedömning och anser man att en hög risk kan föreligga görs en så kallade strukturerad riskbedömning SARA, SAM eller Patriark. Detta i syfte att bedöma hot och risknivå och därefter besluta om lämpliga skyddsåtgärder.

Polisen ska även initiera målsägandebiträde samt vid önskemål skriva ansökan avseende kontaktförbud. Vad gäller kontaktförbud kan en sådan ansökan göras även i de fall det inte finns någon brottsanmälan.

POLISFÖRHÖR MED BARN

Vid förhör med barn kan barnet lämna mycket knapphändiga uppgifter eller inga alls. Det kan i dessa fall bli svårt för åklagaren att ta ställning till eventuella tvångsåtgärder mot en misstänkt. Har övergreppet skett inom familjen kan det vara direkt olämpligt att någon närstående är närvarande vid förhöret. Ju närmare relationen är mellan barnet och den misstänkte desto svårare och känsligare är det för barnet att berätta. Lojaliteten mot familjen, skuldkänslor eller rädsla kan medföra att barnet får svårt eller inte vågar berätta. Även när ett övergrepp skett utom familjen kan en närståendes närvaro ha en hämmande inverkan på barnets förmåga att berätta. Det kan vidare vara olämpligt att en anhörig närvarar på grund av att personen är ett viktigt vittne till de aktuella brotten.

Regeln är att förhöret ska spelas in på video för att åklagaren ska kunna åberopa detta som bevisning i domstol i de fall barnet är för litet att personligen närvara vid en rättegång, vanligen om barnet är under 15 år. Den misstänkte och dennes offentliga försvarare har alltid rätt att innan åtal väcks ta del av videoförhöret och genom förhörsledaren ställa kompletterande frågor.

Förhör med barn ska som huvudregel genomföras på Barnahus. I undantagsfall kan omständigheterna i ett ärende vara sådana att annan plats kan väljas.

POLISFÖRHÖR MED ANDRA PERSONER

För att polis och åklagare ska få ett bredare underlag för sin bedömning av ärendet är det angeläget att höra alla personer som kan ha något att tillföra utredningen såsom släktingar, vänner eller arbetskamrater. Vad gäller barn kan det vara förskolepersonal, skolkurator, skolsköterska, lärare men även andra personer som finns i barnets närhet.

5 Hedersfortryck.se

POLISFÖRHÖR MED DEN MISSTÄNKTE

När polis och åklagare anser sig ha tillräcklig bevisning för aktuell brottslighet skall den misstänkte höras om brottet. Offentlig försvarare förordnas för den som är anhållen eller häktad eller misstänkt för brott för vilket inte i lagen är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader samt i vissa andra fall.

POLISFÖRHÖR MED MISSTÄNKT UNDER 15 ÅR

Utredning enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL) ska inledas i följande fall.

- Obligatorisk utredning enligt 31 § LUL (första stycket) om misstankarna avser brott.
- Om misstankarna avser brott där lägsta straff är minst ett års fängelse är huvudregeln att utredning enligt 31 § LUL ska inledas, om det inte finns särskilda skäl mot det. Särskilda skäl kan vara:
  - att omständigheterna redan är helt klarlagda (till exempel genom erkännande),
  - bristande mognad, hälsa eller liknande hos den misstänkte, samt
  - om det har gått lång tid sedan brottet begicks.

Observera dock att utgångspunkten är att utredning enligt 31 § LUL ska inledas i de fallen och att särskilda skäl endast kan föreligga i undantagsfall.

- På begäran av socialtjänsten. Bedömer socialtjänsten att det behövs en utredning om brottet för att kunna fastställa vilka insatser som är nödvändiga för den misstänkte får de begära att en utredning enligt 31 § LUL inleds och då ska också utredningen inledas.
- För utredning av straffmyndigs medverkan i brott (tredje stycket första punkten).
- För efterforskning av gods som åtkommits genom brott eller som kan bli föremål för verkande (tredje stycket andra punkten).
- Om det av andra skäl är av särskild betydelse med hänsyn till ett allmänt eller enskilt intresse (tredje stycket tredje punkten). Tredje stycket tredje punkten kan delas in i två grupper:
  - Om det finns ett allmänintresse av att brottet utreds. Det kan vara för att tillgodose polisens behov i sitt brottsförbyggande arbete för att klarlägga lokala grupperingar, brottsmönster och liknande.
  - Om det finns ett enskilt intresse där målsägande utsatts för brott som inneburit en särskilt allvarlig kränkning av integriteten eller orsakat så allvarliga skador att det krävs en brottsutredning för att klarlägga målsägandens möjligheter till skadestånd eller brottsskadeersättning. Oftast rör det sig om sexualbrott och allvarliga våldsbrott.

HUSRANNSAKAN OCH TEKNISK UNDERSÖKNING

Vid husrannsakan eftersöks föremål som kan tänkas ha betydelse för utredningen och som kan åberopas som bevis. Vid behov kan teknisk undersökning utföras av polisens tekniska rotel, på plats eller av till exempel kläder och andra föremål. I vissa fall kan saker behöva skickas till Nationellt forensiskt centrum (NFC) för analys.

RÄTTSMEDICINSK UNDERSÖKNING

Endast polis, åklagare eller domstol kan vara uppdragsgivare när det gäller rättsmedicinsk utredning. Läkarundersökning vid misstanke om brott finns särskilt reglerat i 28 kap. rättegångsbalken (1942:740) när det gäller en misstänkt. Beslut om läkarundersökning av misstänkt (kroppsbesiktning) fattas av förundersökningsledaren, rätten eller vid fara i dröjsmål av en polis.

Läkarundersökning av en målsägande kan endast genomföras efter samtycke från målsäganden eller, om det gäller barn, av vårdnadshavare eller särskild företrädare. Är det fråga om ett barn som nått en sådan ålder och mognad att dess egen vilja bör respekteras ska barnets uppfattning beaktas. Polis eller åklagare kan således aldrig besluta om läkarundersökning av målsägande utan samtycke.

Som påtalats tidigare bör samråd mellan polisen och socialtjänsten ske, så att den rättsmedicinska utredningen och den medicinska utredningen, som socialtjänsten behöver, kan ske samtidigt.

SÄRSKILD FÖRETRÄDARE FÖR BARN

När det finns anledning att anta att ett brott som kan föranleda fängelse har begåtts mot någon som är under 18 år, ska en särskild företrädare förordnas för barnet om:

- en vårdnadshavare kan misstänkas för brottet, eller
- det kan befaras att en vårdnadshavare på grund av sitt förhållande till den som kan misstänkas för brottet inte kommer att ta till vara barnets rätt.[6]

Syftet med lagen är att stärka möjligheterna att ta till vara barnets rätt när en vårdnadshavare eller någon som vårdnadshavaren står i ett nära förhållande till misstänks för brott mot barnet. Lagen syftar till att förbättra förutsättningarna för att utreda sådana brottsmisstankar. Den syftar därmed också till att förebygga att övergrepp mot barnet fortsätter. Till särskild företrädare ska förordnas en advokat, en biträdande jurist på en advokatbyrå eller någon annan. Endast den som uppfyller särskilda krav på lämplighet får förordnas.

Barnets vårdnadshavare kan i vissa fall förordnas att ensam företräda barnet. Så är fallet om barnet har två vårdnadshavare som inte är gifta eller sambos med varandra och endast en av dem kan misstänkas för brott mot barnet, eller på grund av sitt förhållande till den som kan misstänkas för brott mot barnet kan befaras inte kommer ta till vara barnets rätt. En ansökan om förordnande ska göras av åklagaren hos tingsrätten.

MÅLSÄGANDEBITRÄDE

I lagen om målsägandebiträde (1988:609) regleras målsägandens rätt till biträde under förundersökning och rättegång. Beslut om förordnande av målsägandebiträde fattas av tingsrätten. Biträde ska förordnas i följande fall:

1. i mål enligt 6 kap. brottsbalken om det inte är uppenbart att målsäganden saknar behov av sådant biträde.
2. i mål enligt 3 eller 4 kap. brottsbalken på vilket fängelse kan följa, eller brott enligt 8 kap. 5 eller 6 §§ eller försök, förberedelse och stämpling till sådant brott om det med hänsyn till målsägandens personliga relation till den misstänkte eller andra omständigheter kan antas att målsäganden har behov av biträde.
3. vid annat brott enligt brottsbalken, på vilket fängelse kan följa, om det med hänsyn till målsägandens personliga förhållanden och övriga omständigheter kan antas att målsäganden har ett särskilt starkt behov av sådant biträde.

6 1 § lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn

Målsägandebiträdet ska tillvarata målsägandens intressen i målet och lämna stöd och hjälp åt målsäganden. Det ankommer på åklagaren att ta reda på om målsäganden önskar biträde och att i sådant fall hos rätten begära att målsägandebiträde förordnas. Målsägandebiträdet har rätt att närvara vid alla förhör som hålls med målsäganden och att rätt att ställa kompletterande frågor. Någon ovillkorlig rätt att närvara vid övriga förhör under förundersökningen finns inte. I ärenden som avser brott i nära relation ska målsägandebiträde som regel förordnas för målsäganden. Detta eftersom förekomsten av målsägandebiträde erfarenhetsmässigt visat sig vara en framgångsfaktor i denna typ av brottsutredningar.

KONTAKTFÖRBUD

Kontaktförbud ska i första hand avse förbud att besöka eller på annat sätt ta kontakt med en annan person eller att följa efter denne. Om ett sådant förbud inte är tillräckligt, kan ett utvidgat kontaktförbud meddelas. Utvidgat kontaktförbud innebär förbud att uppehålla sig i närheten av dem andra personens bostad eller arbetsplats eller något annat ställe där den personen vistas. Ett beslut om utvidgat kontaktförbud kan förenas med villkor om elektronisk övervakning (fotboja). Den som i sin tur överträtt ett utvidgat kontaktförbud kan meddelas förbud att uppehålla sig inom ett större område än vad som gäller enligt det utvidgade kontaktförbudet (särskilt utvidgat kontaktförbud). Kontaktförbud meddelas för högst ett år, men kan förlängas med högst ett år i taget. Förlängning av kontaktförbud avseende utvidgat och särskilt utvidgat kontaktförbud med elektronisk övervakning kan däremot endast ske med tre månader i taget. Det finns också möjlighet att meddela kontaktförbud avseende gemensam bostad. Ett sådant förbud får meddelas för högst två månader och därefter förlängas med högst två veckor i taget.

Kontaktförbud meddelas av åklagaren och ärendena ska handläggas skyndsamt. Är någon part missnöjd med åklagarens beslut ska det prövas av domstol.

RÄTTEGÅNGEN

Åklagaren väcker åtal genom att ge in en stämningsansökan till tingsrätten. I denna anges brottet och bevisningen. Under rättegången hålls förhör med målsäganden, den tilltalade och vittnen. Åklagaren, målsägandebiträdet, försvarsadvokaten och domaren ställer frågor under förhören. I vissa fall kan videoinspelade förhör spelas upp. Om någon är så rädd för den tilltalade att förhöret påverkas kan förhöret hållas genom medhörning. Det betyder att den tilltalade sitter i ett annat rum och kan följa förhöret genom teknisk utrustning. Den hörde kan också närvara genom videokonferens från en annan domstol eller polishus.

Den tekniska och annan bevisning samt den tilltalades personliga förhållanden gås också igenom vid rättegången. Allmänheten har rätt att följa rättegången, men om den gäller exempelvis sexualbrott kan domstolen besluta om så kallade stängda dörrar. Rättegången får då endast följas av de berörda.

Efter rättegången meddelar tingsrätten dom. I domen står det om den tilltalade döms och i så fall för vilket brott och till vilken påföljd. Påföljden kan innehålla vård för exempelvis missbruk eller psykiska problem. Påföljden bestäms med hänsyn till bland annat brottets allvar och den dömdes person. Skadestånd bestäms också i domen. Domen kan överklagas till hovrätten. Förhören har spelats in i tingsrätten, så samma personer behöver oftast inte höras på nytt i hovrätten. Hovrättens dom kan överklagas till Högsta domstolen. I de ärenden åklagaren beslutar att inte väcka åtal kan målsägande begära överprövning hos Åklagarmyndigheten.

SKADESTÅNDSANSPRÅK

Målsägande som utsatts för brott har rätt till skadestånd för de skador som uppstått till följd av brottet. Målsäganden får hjälp av åklagaren att föra talan mot gärningspersonen. Om målsäganden har ett målsägandebiträde eller en särskild företrädare är den istället den personen som hjälper målsäganden. Om en dömd gärningsperson inte kan betala skadeståndet och målsäganden inte har någon försäkring som täcker skadan, kan målsäganden få ersättning från staten. Sådan ersättning kallas brottsskadeersättning.

KRIMINALVÅRDEN

Kriminalvårdens uppgift är att verkställa utdömd påföljd på ett sådant sätt att risken för nya brott minskar. Extra satsningar görs när det gäller våld i nära relation vilket innebär behandlingsinsatser för den som utövat våld i nära relation eller utnyttjat någon sexuellt. Satsningen innebär också att kriminalvården aktivt arbetar för att ge den som utsatts för våld eller övergrepp stöd och skydd.

DEN SOM MISSTÄNKS FÖR BROTT

Häktad
På häktet finns en särskilt utbildad person som utreder förutsättningarna för eventuell kontakt med brottsoffer. Om barn funnits med i relationen görs en orosanmälan enligt 14:1 § SoL. Brottsoffer som vill komma i kontakt med misstänkt våldsutövare intervjuas och informeras om vart brottsoffer kan vända sig för att få stöd och hjälp. Kriminalvården kan också hjälpa till att etablera kontakt med organisation eller myndigheter som kan ge stöd. Om barn finns med i relationen kontaktas också berörd socialtjänst för samarbete. Beslut om besök eller telefonkontakt utgår från om barns och brottsoffers säkerhet kan garanteras på kort och lång sikt.

Personutredning
Före rättegång görs en personutredning. För män intresserade av hjälp med att förändra sitt beteende görs en lämplighetsbedömning för deltagande i något av frivårdens behandlingsprogram i grupp eller individuellt. I utredningen genomförs en samlad riskbedömning och kontakt tas med brottsoffer som intervjuas och erbjuds partnerkontakt. Riskbedömningen ligger till grund för förslag till frivårdspåföljd. Bedöms risken för återfall hög föreslås inte vård inom frivården utan den kan då ges på anstalt. Om personen är misstänkt för sexualbrott görs en liknande bedömning om förutsättningarna för att delta i behandlingsprogrammet Seif.

DEN SOM DÖMTS FÖR BROTT

Anstalt
På anstalt finns liksom på häktet särskilt utbildade personer som har till uppgift att stötta och öka tryggheten för brottsoffer. Klientens inställning och förmåga att ta ansvar för det han gjort har stor betydelse för kriminalvårdens beslut gällande kontakt med brottsoffer. Brottsoffer informeras om anstaltens sätt att arbeta.

Om brottsoffret vill träffa våldsutövaren samtalar man kring motiv till besöket och hur ett besök kan gå till för att garantera säkerhet. Är det barn som är offer kan också externa aktörer som socialtjänst och barn- och ungdomspsykiatrin kontaktas. På anstalt finns möjlighet för klienten att delta i behandlingsprogram som ska minska risken för våld i nära relation.

Frivård
Den som använt våld i nära relation och verkställer påföljd i frivård deltar som regel i något av kriminalvårdens behandlingsprogram.

IDAP (Integrated Domestic Abuse Program) är ett grupprogram för män som använt våld i nära relation. Förutom deltagandet i grupp vid minst 27 tillfällen ingår partnerkontakt, vilket innebär att brottsoffret erbjuds möjlighet att få information om klientens schema och eventuellt avbrott.

RVP (Relationsvåldsprogrammet) är ett individuellt behandlingsprogram som vänder sig till både kvinnor och män som utövat våld mot en eller fler närstående (partner, barn, föräldrar, syskon och andra nära släktrelationer).

PREDOV (Preventing Domestic Violence) är ett individuellt behandlingsprogram mot relationsvåld som kriminalvården utvecklat på uppdrag av regeringen. Programmet väntas bidra till att fler klienter (både män och kvinnor) nås av en individuellt anpassad och effektiv behandling. Programmet kan också komma att spridas till kommuner och sjukvård som en insats till våldsutövare som vill ha hjälp.

Seif (Sexualbrottsprogram med individuellt fokus). Den som dömts för sexualbrott och får en frivårdspåföljd deltar som regel i behandlingsprogrammet vilket innebär enskilda samtal eller deltagande i grupp under ett till ett och ett halvt år.

Misskötsamhet i form av att man inte håller kontakten med frivården eller följer den särskilda behandlingsplanen kan leda till att skyddstillsynen undanröjs och påföljden i stället blir fängelse.

FÖRSÄKRINGSKASSAN

Erfarenheter av våld är starkt förknippat med nedsatt arbetsförmåga. Personer med funktionsnedsättning och långtidssjukskrivna är mer utsatta än befolkningen i allmänhet. Socialstyrelsen uppskattar att det finns 11 000 fall där kvinnor sjukskrivs på grund av våldsutsatthet. Därtill finns ett stort mörkertal. Hot och våld är också en vanligt förekommande problematik bland separerade föräldrar inom underhållsstöd. För Försäkringskassan är därför mötet med enskilda en viktig möjlighet att upptäcka och motverka våld.

Försäkringskassan har som mål att myndigheten ska upptäcka och motverka mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Försäkringskassan erbjuder inga egna insatser men kan hjälpa den som är utsatt nå åtgärder för stöd och skydd eller rehabilitering.

Försäkringskassan har uppdrag att identifiera våldsutsatthet hos den sjukskrivne och hjälpa den våldsutsatta att få rätt skydds- och rehabiliteringsåtgärder genom att samordna andra stödverksamheter.

SJUKSKRIVEN ELLER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING OCH VÅLDSUTSATT

Många av de som kommer i kontakt med Försäkringskassan på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning har erfarenhet av eller lever i en relation där våld förekommer. Försäkringskassan har i uppdrag att ge information om och hänvisa till rätt instans. Inom ersättningar så som sjukpenning, rehabilitering, rehabiliteringsersättning och aktivitetsersättning har Försäkringskassan också i uppdrag att samordna åtgärder för den enskilde. Det kan till exempel handla om att hjälpa personen till rätt rehabilitering inom vården, insatser hos Arbetsförmedlingen eller kontakten med en kvinnojour. Därför är det viktigt att Försäkringskassan har ett aktivt arbete för att identifiera våldsutsatthet. Försäkringskassans handläggare är utbildade i att fråga om våld och att ta emot information om våldsutsatthet.

Att ställa frågor om våld ger alltså Försäkringskassan bättre förutsättningar att lämna rätt information och samordna den enskildes ärende med vården och andra aktörer för att den enskilde ska få det stöd den behöver. Våldsutsatthet påverkar däremot inte rätten till ersättning. Försäkringskassan har dessutom ett gemensamt uppdrag tillsammans med Arbetsförmedlingen, Migrationsverket, Socialstyrelsen och Jämställdhetsmyndigheten att samverka för ökad upptäckt av våld.

BEHOV AV UNDERHÅLLSTÖD – UTSATT FÖR HOT OCH VÅLD

Handläggare inom underhållsstöd hos Försäkringskassan utreder om föräldrarna kan sköta barnets underhåll själva. Därför ställer handläggaren frågor till föräldrarna om de har haft konflikter och eller svårt att samarbeta. Försäkringskassan utreder också om finns en hotbild mot föräldern eller barnet samt om föräldern eller barnet har levt med hot och våld eller riskerar att utsättas för kränkningar.

Om underhållsstöd beviljas kan hot och våld senare utgöra särskilda skäl för fortsatt rätt till underhållsstöd även om den andra föräldern betalar till Försäkringskassan i rätt tid och med rätt belopp. För att kunna bedöma om det finns särskilda skäl behöver Försäkringskassan då också ställa frågor om hot och våld.

BARN SOM FAR ILLA

Försäkringskassan kan komma att få kännedom om eller misstänka att ett barn far illa. I dessa fall ska handläggaren hos Försäkringskassan fråga om barnets situation och behov. Vid misstanke eller kännedom om att ett barn far illa ska Försäkringskassan göra en orosanmälan till socialtjänsten. Därtill ska en anmälan till polisen göras om det finns misstanke att ett barn har utsatts för brott.

MIGRATIONSVERKET

ARBETE INOM OMRÅDENA VÅLD I NÄRA RELATIONER OCH DISKRIMINERING

Migrationsverket är en myndighet som prövar ansökningar från personer som vill bosätta sig i Sverige, komma på besök, söka skydd undan förföljelse eller som vill ha svenskt medborgarskap. Att värna om möjligheten för flyende människor att söka en fristad i Sverige är en viktig del av arbetet med mänskliga rättigheter. Att aktivt motverka diskriminering är en självklar del i respekten för de mänskliga rättigheterna.

Inom flyktingmottagandet erbjuder Migrationsverket asylsökande boende och dagbidrag under tiden de väntar på besked i asylärendet. Om en asylsökande får avslag på sin ansökan är Migrationsverket aktiv i arbetet med att få personen att lämna Sverige.

Migrationsverket arbetar med en jämlik asylprocess. Både män och kvinnor samt även barn ska om möjligt komma till tals i processen. Det ekonomiska bidraget som de asylsökande har rätt till fördelas ut jämlikt i en familj för att förhindra att kvinnan blir ekonomiskt beroende av mannen.

Våld i nära relationer samt prostitution och människohandel är ämnesområden som Migrationsverket prioriterar och arbetar aktivt emot. I Migrationsverkets verksamheter såsom asylutredning, boende, mottagning och service arbetar personal med att upptäcka och känna igen varningssignaler vid våld i nära relationer, hedersvåld, prostitution och människohandel samt diskriminering i olika former. Vid misstanke om våld i nära relation finns möjligheten att kalla till ett socialt samtal. Migrationsverket anmäler till polis och socialtjänst.

Migrationsverket vill nå ut med information mot våld i nära relationer till de asylsökande och använder informationsmaterialet om kvinnofrid från Nationellt Centrum för Kvinnofrid i service och boenden.

Mer information finns på http://nck.uu.se/kunskapsbanken

GRUPPINFORMATION

Migrationsverket i Värmland arbetar ur ett kvinnoperspektiv med gruppinformation. Informationen är för kvinnor av kvinnor, där information ges om bland annat asylprocessen och hälso- och sjukvård/tandvården samt jämlikhet, diskriminering och våld i nära relationer. Syftet är att säkerställa att asylsökande kvinnor får samma information som män om det svenska samhället samt ge fördjupad information om kvinnofrågor. Migrationsverket värnar om rätten för kvinnor att forma sina egna liv.

Migrationsverket arbetar aktivt med jämställdhet och normkritik för att säkerställa likvärdig behandling. Diskrimineringsgrunder som regleras av lagstiftningen är kön, könsöverskridande identitet och uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Inom diskrimineringsgrunden funktionshinder ingår till exempel också hälsa och sjukdomar. Ingen ska således få ett sämre bemötande på grund av HIV, andra sjukdomar eller vid graviditet.

I Värmland har Migrationsverket ett antal skyddade boenden för våldsutsatta eller hotade kvinnor och män. Dessa boenden är inte bokningsbara i Migrationsverkets register utan hanteras speciellt. Migrationsverket kan även ordna enskilt boende för HBTQI-personer, vid religionskonvertering samt personer med funktionshinder om dessa riskerar att diskrimineras eller utsättas för våld.

KARLSTADS UNIVERSITET

KUNSKAPSUTVECKLING – VÅLD OCH VÅLDSUTSATTHET

Karlstads universitet arbetar aktivt med att jämställdhetsintegrera verksamheten i syfte att uppnå de jämställdhetspolitiska målen, vilket innebär att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. I ett av delmålen anges att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Den 1 juli 2018 infördes ett nytt examensmål i högskoleförordningen om att visa kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Åtta yrkesutbildningar berörs av examensmålet: fysioterapeutexamen, juristexamen, läkarexamen, psykologexamen, socionomexamen, sjuksköterskeexamen, tandläkarexamen och tandhygienistexamen. Vid Karlstads universitet har utbildning om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer implementerats i samtliga utbildningar som berörs. Även andra kurser och program som har inriktning mot yrken som innebär möten med människor med olika typer av hjälpbehov inkluderas i kunskapsutvecklingen gällande våld och våldsutsatthet bland vuxna och barn. Kurser och utbildning om våld i nära relationer har utvecklats för att bemöta yrkesverksammas behov av kunskaper inom området.

Karlstads universitet har också beaktat att studenter kan ha egna erfarenheter av våld i nära relation. Studenthälsan har anställda kuratorer dit våldsutsatta studenter kan vända sig för att få stöd. Det kan handla om stöd för vidare kontakter med aktuella myndigheter eller hjälp för att klara studier. Studenthälsan förekommer även vid utbildningsinsatser om våld.

Det finns ett flertal framgångsrika forskare från olika ämnen vid Karlstads universitet med ett gemensamt forskningsintresse avseende våld och våldsprevention. Sedan några år tillbaka finns ett tvärvetenskapligt samarbete i forsknings- och utbildningsfrågor med utgångspunkt i olika perspektiv på våld. Tanken med samarbetet är att bilda en gemensam plattform för fortsatt kunskapsutveckling på området. Ambitionen är att Karlstads universitet således skall hålla sig i framkant både vad gäller forskning och utbildning. Det innebär bland annat att olika vetenskapliga ämnestraditioner hjälps åt att bidra till en kvalitetssäkrad och väl forskningsförankrad undervisning.

Karlstads universitet har ett viktigt samverkansuppdrag som benämns som den tredje uppgiften. Det innebär att samverka med och sprida kunskap till det omgivande samhället. Karlstads universitet är angeläget om att finna en god dialog med andra aktörer i länet i frågor gällande området mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, vilket bland annat inkluderar arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel samt våld mot barn.

ARBETSFÖRMEDLINGEN

Det är inte ovanligt att Arbetsförmedlingen möter personer som är eller har varit utsatta för våld. Det medför ofta sämre hälsa och ger en försämrad livssituation som kan påverka arbetsförmågan. Att vara eller ha varit utsatt för våld kan vara en dold orsak till arbetslöshet.

Arbetsförmedlingen kan därför komma att ställa frågor till den arbetssökande om hen har erfarenheter av våld. Arbetsförmedlingen gör detta i syfte att kunna matcha till rätt jobb eller stöd. Det kan vara så att om hen har en hotbild mot sig kan det behöva göras anpassningar i arbete och jobbsökande. Då kan det handla om att man anpassar sökområde och arbetsuppgifter. Att till exempel vid butiksarbete jobba på lager istället för ute i butiken. Det är därför viktigt att hen berättar om sin situation för Arbetsförmedlingen.

Arbetsförmedlingen hänvisar till var man kan få hjälp och stöd för sin situation, det vill säga hos andra aktörer och myndigheter. I de fall där våld förekommer bokas alltid ett uppföljande samtal. Det görs för att stämma av om hen har fått den hjälp och stöd som hen har sökt.

När det finns minderåriga barn i familjen gör Arbetsförmedlingen en bedömning av om orosanmälan till socialtjänsten bör upprättas.

SAMORDNINGS-FÖRBUNDEN

Samordningsförbunden är en redan befintlig samverkansstruktur som kan användas för förbättrad upptäckt av våld i nära relationer. Det är vanligt att de personer som verksamheterna möter har erfarenheter av våld, såväl egen utsatthet som att ha bevittnat våld. Det vill säga, att de har sett eller hört olika former av våld mot en närstående under sin uppväxt. I verksamheterna finns även personer som utsätter eller har utsatt närstående och andra för våld. Även de som utövar våld har rätt till stöd och hjälp för att bryta sitt destruktiva beteende. Flera av länets samordningsförbund arbetar med att uppmärksamma våld i nära relationer.

Föreningen Nationella nätverket för samordningsförbunden (NNS) har sedan 2019 pilotverksamheter i ett flertal av landets samordningsförbund. Fokus är ett systematiskt arbete för att upptäcka våld i nära relationer.

Syftet med pilotverksamheterna är att pröva hur samordningsförbundens struktur kan användas för att bättre samordna upptäckt av våld i nära relationer, samt samordna insatser på ett effektivt sätt. Ambitionen är att samordningsförbunden utbildar relevant personal i redan befintliga verksamheter om våld i nära relationer så att dessa sedan med stöd av samordningsförbunden kan inleda ett arbete med att ställa rutinmässiga frågor om våld till personer de möter i sina verksamheter. Som stöd för upptäckt av våld används ett formulär med sju frågor som delas ut till deltagare i insatser var tredje månad. Detta formulär täcker:

- Erfarenhet av våld under uppväxten
- Utsatthet för våld av närstående
- Utsatthet för våld av annan än närstående
- Eget våldsutövande

En bearbetning av inlämnade enkäter till NNS visar att 8 av 10 kvinnor och 6 av 10 män sett och hört psykiskt, fysiskt och sexuellt våld mellan närstående under sin uppväxt. Av dessa kvinnor och män har sedan 94,4 procent upplevt samma våld som barn, ungdomar och vuxna. En del har även utövat våldet själva.

Att ställa frågor om våld inom ramen för förbundsfinansierade insatser innebär även möjligheter att förmedla skydd, stöd och behandlingsinsatser. Detta underlättas eftersom förbundens parter; Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, kommunen och regionen har viktiga roller och uppdrag när det gäller målgrupperna barn som upplevt våld, våldsutsatta och våldsutövare.

ANDRA MYNDIGHETERS HANDLÄGGNING

SKATTEVERKET

Skyddade personuppgifter
”Skyddade personuppgifter” är en samlingsrubrik som Skatteverket använder för de olika skyddsåtgärderna sekretessmarkering, skyddad folkbokföring och fingerade personuppgifter. Enligt 22 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen är uppgifter inom folkbokföringsverksamheten i regel offentliga. Sekretess gäller om det av särskild anledning kan antas att en person, eller någon närstående, kan lida skada eller men om uppgifter om personen lämnas ut.

Skyddad folkbokföring
Skyddad folkbokföring kan den som av särskilda skäl kan antas bli utsatt för brott, förföljelser eller allvarliga trakasserier på annat sätt få. Det innebär att man är folkbokförd på en annan folkbokföringsort än den där man är bosatt och att uppgift om adress inte registreras i folkbokföringen. Lagen om skyddad folkbokföring är tänkt att ge den som behöver sekretess för sina personuppgifter ett starkare skydd. Fördelen med skyddad folkbokföring är att den verkliga bostadsorten inte framgår av folkbokföringsregistret och därmed inte heller sprids till aviseringsmottagarna. Den gamla adressen tas bort och personen registreras som ”på kommunen skriven”. Skattekontorets adress anges som en särskild postadress. Det som aviseras till andra myndigheter är en flyttning där personen blivit ”på kommunen skriven” och med den särskilda postadressen. All post går då till skattekontoret som har den faktiska adressen manuellt förvarad och kan vidarebefordra posten. Den som har skyddad folkbokföring ska medverka till att skyddet har effekt och inte exponera sig i olika sammanhang så att personuppgifterna röjs.

Sekretessmarkering
I de fall skattekontoret på förhand kan bedöma att utlämnande av uppgifter om en person kan förorsaka personförföljelse eller annan skada kan en så kallad markering för särskild sekretessprövning (så kallad sekretessmarkering) sättas för personen i folkbokföringsdatabasen. En sådan bedömning på förhand kan exempelvis grundas på att personen själv redogör för omständigheterna. Exempel på en situation då personuppgifter kan skyddas är när en person begär att dennes adress inte ska lämnas ut till en tidigare partner eftersom det kan antas finnas ett hot om att hen ska utsätta personen för skada. Detsamma gäller en politisk flykting som vill skydda sig mot repressalier från meningsmotståndare. Det finns inte några formella krav för att få en sekretessmarkering. Någon form av intyg, exempelvis från polis eller socialtjänst, eller annan utredning som styrker åberopade förhållanden bör finnas som underlag för bedömningen. En allmänt uttalad motvilja mot att ha kontakt med en annan person är inte tillräckligt skäl för en sekretessmarkering. Markeringen ska fungera som en varningssignal så att en

noggrann prövning görs innan några uppgifter om personen lämnas ut. En sekretessmarkering innebär inte någon absolut sekretess. Vid en begäran om utlämnande av personuppgifter ska myndigheten göra en självständig sekretessbedömning. Vid bedömningen kan myndigheten komma fram till att uppgifterna ska lämnas ut. Alla personer som berörs av en hotsituation, exempelvis samboende personer, bör ha motsvarande skydd så att den hotade inte kan spåras upp via kända familjerelationer. Skatteverket aviserar sekretessmarkeringen till andra myndigheter tillsammans med övriga uppgifter om personen. Markeringen innebär alltså inte att sekretessbelagda uppgifter utesluts i aviseringen. När sekretessmarkeringen tas bort aviseras detta. Sekretessmarkeringen förhindrar inte till exempel rättsvårdande instanser att komma i kontakt med personen. Myndigheter som av legala skäl behöver uppgifterna får det.

Så skickar du post till människor med skydd, sekretessmarkering eller fingerade personuppgifter
I övrigt ger Skatteverket service till dem som vill nå en skyddad person genom att vidarebefordra postförsändelser till denne. Denna service är främst till privata företag som inte får adressuppgift från folkbokföringens aviseringssystem. Myndigheter bör om de har adressuppgiften skicka posten direkt till personen för att inte i onödan fördröja ärendehanteringen.
Gör följande med den post som du vill att Skatteverkets postförmedlingsservice ska förmedla:

1. Det brev som ska förmedlas ska läggas i ett slutet kuvert.
2. Kuvertet ska ha uppgift om avsändaradress så att Skatteverket kan returnera försändelsen om de inte kan nå mottagaren.
3. På kuvertet ska du skriva mottagarens personnummer och, om möjligt, mottagarens fullständiga namn.
4. Du ska sedan lägga kuvertet i ett ytterkuvert som sänds till Skatteverkets postförmedlingsadress. Flera försändelser kan givetvis läggas i samma ytterkuvert. Posten kommer att förmedlas till mottagaren oavsett var mottagaren bor. Ansökan om fingerade personuppgifter söks hos polisen.

Adress till Skatteverkets förmedlingstjänst:

Skatteverket, Förmedlingsuppdrag, Box 2820, 403 20 Göteborg

Fingerade personuppgifter
Vid särskilt allvarliga hot kan en person medges att använda annan identitet. Beslut om detta meddelas av Polisen efter ansökan. Den nya identiteten registreras på ett sådant sätt att det inte framgår att det rör sig om fingerade personuppgifter. Kopplingen mellan identiteterna finns endast hos Polisen. Ytterligare information om skydd av personuppgifter kan lämnas av Skatteverket.

BROTTSOFFERMYNDIGHETEN

Ett brottsoffer kan ha rätt till ersättning från staten om en dömd gärningsperson inte kan betala skadeståndet och om brottsoffret inte har någon försäkring som täcker hela skadan. Ersättningen kallas brottsskadeersättning och handläggs av Brottsoffermyndigheten. För att en person som blivit utsatt för brott ska kunna få brottsskadeersättning måste brottet polisanmälas. Dessutom måste personen ha undersökt möjligheterna till skadestånd och ersättning från sitt försäkringsbolag. Brottsoffret måste ansöka om brottsskadeersättning inom tre år efter att brottet begicks, förundersökningen lades ned eller domen efter rättegången fått laga kraft och inte längre kan överklagas.

Förutom att det finns möjlighet till brottsskadeersättning vid barnfridsbrott så finns också möjlighet till ersättning för barn som bevittnat våld eller hot mellan närstående innan det brottet trädde i kraft (det vill säga, för bevittnande som skett innan den 1 juli 2021). För att ha rätt till denna ersättning krävs att gärningspersonen döms och att det av dom eller annan utredning framgår att barnet har sett eller hört brottet.

Barn som utsatts för brott har alltid rätt att ansöka om brottsskadeersättning till sin 21-årsdag. Är barnet under 18 år får hen inte ansöka om brottsskadeersättning själv. Istället är det vårdnadshavaren, eller vid gemensam vårdnad båda vårdnadshavarna, som ska ansöka för barnets räkning. Ansökan får göras av endast den ena vårdnadshavaren om den andra vårdnadshavaren har begått brottet eller om det finns särskilda skäl. För det fall det finns en särskild företrädare för barnet ingår det i dennes uppgift att ansöka om brottsskadeersättning.

Mer information om brottsofferfrågor, ekonomisk ersättning i samband med brott och ansökningsblanketter för brottsskadeersättning finns på brottsoffermyndigheten.se.

Brottsoffermyndigheten har också webbplatsen jagvillveta.se som riktar sig direkt till barn och unga som har utsatts för brott.

KONTAKTER

NATIONELLA KONTAKTER

1177 Vårdguiden
Telefon: 1177
1177.se

Barnombudsmannen
Telefon: 08-692 2950
barnombudsmannen.se
info@barnombudsmmanen.se

BRIS – barnen hjälptelefon
Telefon: 116 111
bris.se
info@bris.se

BRIS – vuxen
Telefon: 077-150 50 50
bris.se
info@bris.se

Inspektionen för vård och omsorg (IVO)
Telefon: 010-788 50 00
ivo.se
registrator@ivo.se

Kvinnofridslinjen
Telefon: 020-50 50 50
kvinnofridslinjen.se

Nationellt kompetensteam-konsultativt stöd hedersrelaterat våld och förtryck
hedersfortryck.se samt
kompetensteamet.mot.hedersrelaterat.vald.ostergotland@lansstyrelsen.se

Preventell hjälplinjen vid oönskad sexualitet
Telefon: 020- 66 77 88
preventell.se
info@preventell.se

Socialstyrelsen
Telefon: 075-247 30 00
socialstyrelsen.se
socialstyrelsen@socialstyrelsen.se

Somaya – telefonjour på 22 språk
Telefon: 020-81 82 83
somaya.se
stodjouren@somaya.se

Skatteverket
Telefon: 0771-567 567
skatteverket.se

Terrafem – jourtelefon på 20 olika språk
Telefon: 020-52 10 10
terrafem.org
info@terrafem.org

TRIS (Tjejers rätt i samhället)
Telefon: 010-255 91 91
tris.se
info@tris.se

UMO (ungdomsmottagningen på nätet)
umo.se
info@umo.se

Unga Relationer
ungarelationer.se

Välj att sluta
020-555666
valjattsluta.se
info@valjattsluta.se

Nationellt metodstödsteam mot prostitution och människohandel (NMT)
Telefon: 020-39 00 00
Nationellt metodstödsteam
nmtsverige.se
nspm@jamstalldhetsmyndigheten.se

REGIONALA KONTAKTER

Brottsoffer- och personsäkerhets-gruppen Polisen
Telefon: 010-567 14 00

Brottsofferjouren Värmland
Telefon: 054-18 28 88
varmland.boj.se
info@varmland.se

Brottsofferjouren Östra Värmland
Telefon: 0550-122 20
ostravarmland.boj.se
info@ostravarmland.se

Familjerådgivning Hagfors, Munkfors, Sunne, Torsby
Telefon: 0563 -54 12 27 eller 54 12 26 eller 54 12 16
munkfors.se

KAST (Köpare av sexuella tjänster) Värmland
Telefon: 020 -290 900
karlstad.se
kastvarmland@karlstad.se

Krismottagningen för män
Telefon: 054-540 11 10
karlstad.se
krismottagningen@karlstad.se

Kvinnojouren Alla Kvinnors Hus, Karlstad
Telefon: 054-183034
karlstadskvinnojour.se
kvinnojouren@akhkarlstad.se

Kvinnojouren Clarajouren Årjäng
Telefon: 0730-61 29 06
clarajouren.n.nu
clarajouren@hotmail.com

Kvinnojouren Eva, Arvika/Eda
Telefon: 070-537 95 67
kvinnojouren.eva@gmail.com

Kvinnojouren Duvkullan Hagfors/ Munkfors
Telefon: 073-807 16 07 eller 073-807 22 69
rosa.carlbrink@telia.com

Kvinnojouren i Filipstad och Storfors
Telefon: 0590-122 21 eller 070-663 12 40
filipstad.se
kvinnojouren.filipstad@telia.com

Kvinnojouren Frida Säffle/Åmål
Telefon: 0533-68 17 36 eller 0706-10 55 48
kvinnojourenfrida.se
frida@kvinnojourenfrida.se

Tjej- & Kvinnojouren Nordvärmland Torsby/Sunne
Telefon: 070-638 94 90
kvinnojourennordvarmland@hotmail.com

Regionkoordinator Region Bergslagen mot prostitution och människohandel
Telefon: 054-540 85 66
nmtsverige.se

Tjejjouren Karlstad
Telefon: 072-746 67 61
rokstjejjourer.se
tjejjouren@akhkarlstad.se

NÄTVERKET FÖR MYNDIGHETSSAMVERKAN VÅLD I NÄRA RELATIONER

Arbetsförmedlingen
Telefon: 0771-416 416
arbetsformedlingen.se

Barnahus Värmland
Telefon: 054-540 49 09 eller 054-540 49 11
karlstad.se
barnahusvarmland@karlstad.se

Försäkringskassan
Telefon: 0771 – 524 524
forsakringskassan.se

Karlstads universitet
Telefon: 054-700 10 00
kau.se
info@kau.se

Kriminalvården
Telefon: 054 -776 41 00
kriminalvarden.se

Polisområde Värmland
Telefon: 114 14
polisen.se
registrator.bergslagen@polisen.se

Region Värmland
Telefon: 010- 831 50 00
regionvarmland.se
info@regionvarmland.se

Samspelet
samspelet.se

Fryksdalens samordningsförbund
fryksam.se

Samordningsförbundet Östra Värmland
Hemsida är under utveckling och adress kommer att finnas någon gång under hösten.

Klarälvdalens samordningsförbund – Arbete och nya möjligheter för alla
klasam.se

Åklagarmyndigheten
Telefon: 010-562 66 60
aklagare.se
registrator.ak-karlstad@aklagare.se

Från länets kommuner finns representanter från både social-tjänst och skola.

KOMMUNER I VÄRMLANDS LÄN

Under kontorstid, sök arbetsledare eller socialsekreterare via växeln. Utanför kontorstid sök socialjour, socialtjänstens ordförande eller polis.

Arvika kommun
Telefon: 0570-816 00
arvika.se
arvika.kommun@arvika.se

Eda kommun
Telefon: 0571-281 00
eda.se
kommun@eda.se

Filipstads kommun
Telefon: 0590-611 00
filipstad.se
kommun@filipstad.se

Forshaga kommun
Telefon: 054-17 20 00
forshaga.se
kommun@forshaga.se

Grums kommun
Telefon: 0555-420 00
grums.se
kommunstyrelse@grums.se

Hagfors kommun
Telefon: 0563-185 00
hagfors.se
kommun@hagfors.se

Hammarö kommun
Telefon: 054-51 50 00
hammaro.se
kommun@hammaro.se

Karlstads kommun
Telefon: 054-540 00 00
karlstad.se
karlstadskommun@karlstad.se

Kils kommun
Telefon: 0554-191 00
kil.se
kommun@kil.se

Kristinehamns kommun
Telefon: 0550-880 00
kristinehamn.se
kommunen@kristinehamn.se

Munkfors kommun
Telefon: 0563-54 10 00
munkfors.se
kommun@munkfors.se

Storfors kommun
Telefon: 0550-651 00
storfors.se
storfors.kommun@storfors.se

Sunne kommun
Telefon: 0565-160 00
sunne.se
kommun@sunne.se

Säffle kommun
Telefon: 0533-68 10 00
saffle.se
kommun@saffle.se

Torsby kommun
Telefon: 0560-160 00
torsby.se
torsby.kommun@torsby.se

Årjängs kommun
Telefon: 0573-141 00
arjang.se
kommun@arjang.se

ANTECKNINGAR

KÄLLFÖRTECKNING

AKTUELLA LAGAR OCH FÖRORDNINGAR

Brottsbalken (1962:700)

Brottsskadelagen (1978:413)

Folkbokföringslagen (1991:481)

Förundersökningskungörelse (1947:948)

Förvaltningslagen (1986:223)

Lagen (1988:688) om kontaktförbud

Lag (1994:137) om mottagande av asylsökande

Lag (1988:609) om målsägandebiträde

Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga

Lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn

Lag (2012:776) om ändring i socialtjänstlagen

Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)

Rättegångsbalken (1942:740)

Socialtjänstlagen (2001:453)

Skollag (2010:800)

Hälso- och sjukvårdslag (2017:30)

Patientlag (2014:821)

Tandvårdslag (1985:125)

Utlänningslagen (2005:716)

Samtyckeslagstiftningen Brottsbalken (1962:700) 6 kap. om sexualbrott 1 a §

HSLF-FS 2022:39 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer

OFFENTLIGA PUBLIKATIONER

Betänkande 2002/03:SOU15. *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer.* Socialutskottet.

Framställning och redogörelse 1999/2000:JO1. *Justitieombudsmännens ämbetsberättelse.*

Regeringens skrivelse 2007/08:39. *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer.*

Regeringens skrivelse 2016/17:10. *Makt, mål och myndighet.*

SOU 2001:72. *Barnmisshandel – att förebygga och åtgärda. Socialdepartementet.*

SOCIALSTYRELSEN OCH STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

Statens offentliga utredningar (2009). *Socialnämndens arbete med våldsutsatta kvinnor samt barn som bevittnat våld.* SOSFS 2009:22.

Socialstyrelsen (2011). *Våld – En handbok om socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld.* Artikelnummer 2011-6-9.

Socialstyrelsen (2012). *Socialnämndens ansvar för polisanmälan vid misstanke om brott mot barn.* Artikelnummer 2012-4-1.

Socialstyrelsen (2012). *Kvinnor och barn i rättens gränsland. Betänkande av Utredningen om kvinnor som utsätts för våld efter att ha beviljats uppehållstillstånd i Sverige på grund av anknytning.* Artikelnummer 2012:45.

Statens offentliga utredningar (2012). *Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap.* Artikelnummer 2012:35.

Socialstyrelsen (2014). *Att vilja se, vilja veta och att våga fråga – vägledning för att öka förutsättningarna att upptäcka våldsutsatthet.* Artikelnummer 2014-10-30.

Socialstyrelsen (2014). *Anmäla oro för barn – Stöd för anmälningsskyldiga och andra anmälare.* Artikelnummer 2014-6-5.

Statens offentliga utredningar (2014). *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer.* SOSFS 2014:4.

Statens offentliga utredningar (2014). *Våld i nära relationer - en folkhälsofråga. Förslag för ett effektivare arbete.* SOU 2014:49.

Statens offentliga utredningar (2014). *Handläggning av ärenden som gäller barn och unga.* SOSFS 2014:6.

Statens offentliga utredningar (2015). *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck - Slutbetänkande av Utredningen som ska föreslå en nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor SOU 2015:55.*

Socialstyrelsen (2015). *Kvalitet i skyddade boenden.* Artikelnummer 2015-7-3.

Socialstyrelsen (2015). *Flickor och kvinnor i Sverige som kan ha varit utsatta för könsstympning - En uppskattning av antalet.* Artikelnummer 2015-1-32.

Socialstyrelsen (2016). *Våld - Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer.* Artikelnummer 2016-6-37.

Socialstyrelsen (2015). *Partnerkontrakt: Säkerhetsarbete med våldsutsatta personer när våldsutövaren går i behandling - En studie av en försöksverksamhet.* Artikelnummer 2015-3-21.

Socialstyrelsen (2016). *Vägledning för elevhälsan.* Artikelnummer 2016-11-4.

LÄNSSTYRELSERNA

Länsstyrelsen Östergötland (2011). *Våga göra skillnad.* Löpnummer 2011:14.

Länsstyrelsen Västra Götalands län (2013). *Social hållbarhet – årsbok om arbetet vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län 2012.* Löpnummer 2013:22.

DIGITALA KÄLLOR

Uppsala universitet. *Nationellt centrum för kvinnofrid. Våld i nära relationer.* Tillgänglig: https://www.nck.uu.se

Socialstyrelsen. *Våld i nära relationer.* Tillgänglig: https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/vald-och-brott/vald-i-nara-relationer/

Brottsoffermyndigheten. *Barn som bevittnat våld mot närstående.* Tillgänglig: https://www.brottsoffermyndigheten.se/sok-ersattning/brottsskadeersattning/barn-som-bevittnat-brott-mot-narstaende/

FN:s konvention om barnets rättigheter. Tillgänglig: http://barnkonventionen.se/wp-content/uploads/2009/07/Barnkonventionenfullversion.pdf

Sveriges Kommuner och Regioner. *Förändringsarbete med våldutövare.* Tillgänglig: https://skr.se/skr/demokratiledningstyrning/manskligarattigheter-jamlikhet/kvinnofrid/forandringsarbetevaldsutovare.29031.html

RUTINER

Länsstyrelsen Värmland. *Samordnad individuell plan vid våld i nära relation.* Tillgänglig: https://www.lansstyrelsen.se/download/18.6395bf21784b0add954da0/1616493441157/SIP_fyllai.pdf

Region Värmland. *Regional samverkansrutin vid familjehemsplacering - handlingsplan vid skyddade personuppgifter/hemlig vistelseort.* Tillgänglig: https://www.regionvarmland.se/regionvarmland/utveckling-tillvaxt/nya-perspektiv/material-for-personal

ÖVRIGA PUBLIKATIONER

Isdal, Per: *Meningen med våld*, 2001, Gothia Förlag Stockholm.

Bengtsson-Tops, Anita: *Vi är många: övergrepp mot kvinnor som använder psykiatrin: en omfångsstudie*, 2004, RSMH Hägersten.

Engh Kraft, L. & Eriksson, U.B. 2015. *The School Nurse's Ability to Detect and Support Abused Children A Trust-Creating Process*. The Journal of School Nursing, 31 353-362.

Engh Kraft, L., Rahm, G. & Eriksson, U. 2016. *School Nurses Avoid Addressing Child Sexual Abuse*. The Journal of School Nursing.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset. (2019). *Det fjärde rummet. En modell för stöd och behandling av barn som utsatts för våld och övergrepp*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Svedin, C-G., Landberg, Å. & Jonsson, L. (2021). *Unga, sex och internet efter #metoo. Om ungdomars sexualitet och utsatthet för sexuella övergrepp och sexuell exploatering i Sverige 2020/2021*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Jernbro, C., & Janson, S. (2017). *Våld mot barn 2016. En nationell kartläggning*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Engström, M. & Lucas, S. (2022). *Barnsäkert – slutrapport från forskningsstudien och blickar framåt*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

NNS, Nationella nätverket för samordningsförbund. *Att öka upptäckten avpsykiskt, fysiskt och sexuellt våld Rapport omNNSochsamordningsförbundensdeltagande i ett regeringsuppdrag underåren 2019 till 2021*. Tillgänglig: http://nnsfinsam.se/media/2177799/Rapport_Regeringsuppdraget-2019-2021.pdf

Engh, L., & Eriksson, U. B. (2021). *Att fråga om våld vid hälsosamtalet hjälper barn att berätta*. Karlstads universitet.

Ett stöd till dig som kommer i kontakt med personer som utsätts, eller utsätter andra, för våld i nära relationer.

Denna handbok avser myndigheter i Värmland när det gäller samarbete, handläggning och behandling rörande våld i nära relationer. Även civilsamhället omfattas av arbetet mot våld i nära relationer och ses som viktiga aktörer för ett liv fritt från våld.